

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет/інститут філософський

Кафедра філософії, соціології та релігієзнавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ФІЛОСОФІЯ»

Освітня програма Середня освіта (географія)

Спеціальність 014.07 Середня освіта (географія)

Галузь знань 01 Освіта

**Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від «30» серпня 2019 р.**

Івано-Франківськ – 2019 рік

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ	
Назва дисципліни	ФІЛОСОФІЯ
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Викладач	Терешкун Оксана Федорівна, к.п.н., доц.
Контактний телефон викладача	097-97-90-600
e-mail викладача	efforat@gmail.com
Формат дисципліни	1.1 Цикл загальної підготовки. 1.1 Обов'язкові дисципліни
Обсяг дисципліни	90 год./ 3 кредити ЄКТС
Сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
консультації	Щосереди на 5 парі в аудиторії 503

2. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Навчальна дисципліна «Філософія» читається студентам третього курсу спеціальності 014 Середня освіта (Географія). В рамках вивчення НД акцент робиться на історико-філософській складовій, а також на опрацюванні ключових понять, принципів. Ідей, аналізі сучасних підходів до найважливіших філософських проблем.

Філософія належить до циклу фундаментальних дисциплін навчального плану, вивчення якої є важливим чинником духовного збагачення, інтелектуального розвитку, формування світоглядно-методологічної парадигми студентської молоді, усвідомлення ними свого місця і ролі у суспільстві, визначення ціннісних орієнтирів особистої та соціальної активності громадянина, розуміння проблеми людського буття і насамперед питання, хто є людина, як їй жити, на що орієнтуватися в нових умовах, як долати різні перешкоди до майбутнього. Предметом навчальної дисципліни «Філософія» є історико-теоретичні здобутки у сфері розвитку вітчизняної та світової філософської думки.

Послідовність і зміст тем, визначених навчально-тематичним планом, забезпечують логічно впорядковане вивчення дисципліни. Питання історії та теорії філософії розкриваються на лекційних заняттях і закріплюються на семінарах. При вивченні дисципліни істотне значення має самостійна робота студентів. Це пов'язано з необхідністю поглиблення і закріплення знань з питань, що вивчаються, з метою застосування здобутих знань у практичній діяльності.

Структурно-логічне місце навчальної дисципліни «Філософія» у навчальному процесі

ПРЕРЕКВІЗИТИ (дисципліни, що містять знання, вміння, навички, які необхідні для засвоєння філософії)	ПОСТРЕКВІЗИТИ (дисципліни, вивчення яких безпосередньо спирається на філософію)
Історія української культури	Основи організації наукових досліджень в географії
Історія України	Політологія
Історична географія	Курсова робота
Релігієзнавство	Регіональна суспільна географія України
Географія релігій	Соціально-економічна географія України
Етика	Географія світового господарства
Естетика	
Соціологія	
Психологія	

3. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ

Мета вивчення дисципліни: світоглядно-методологічна підготовка студентів, формування у студентів філософської культури як теоретичного підґрунтя університетського рівня підготовки спеціалістів та актуалізація національної свідомості майбутньої гуманітарної еліти.

Завдання дисципліни: дати систему філософських знань з основних розділів філософії, які б розвивали критичне, системне та проєктивне мислення студентів, що виключає догматизм та ідеологізаторство, базується на конструктивно-критичних підходах, гуманістичних ідеалах, поєднанні національного і загальнолюдського. Цьому підпорядковане вивчення наступних розділів: «Історія філософії», «Онтологія», «Феноменологія», «Діалектика», «Соціальна філософія», «Гносеологія». Програма дисципліни складається з двох змістових модулів: модуль I – «Історія філософії», модуль II – «Теорія філософії».

У ході проведення семінарських занять передбачено використання активних методів: захист та обговорення мультимедійних презентацій, навчально-ділові ігри, моделювання проблемних суспільно-історичних ситуацій, які виникають у ході історичного розвитку як українського суспільства так і в цілому цивілізаційного процесу та їх аналіз.

У результаті опанування курсу студент повинен **знати:**

а) на ознайомчо-орієнтованому рівні:

- ⇒ історичні типи і форми світогляду;
- ⇒ методи і функції філософії;
- ⇒ основне коло філософських проблем;
- ⇒ структуру філософського знання;
- ⇒ історичні типи філософської рефлексії;
- ⇒ основні напрямки сучасної вітчизняної та світової філософії;
- ⇒ видатних філософів минулого та сучасності;

б) на понятійно-аналітичному рівні:

- ⇒ сутність основних філософських категорій;
- ⇒ характерні риси та тенденції розвитку основних періодів історії філософії;
- ⇒ основні теоретичні положення з онтології, феноменології, діалектики, соціальної філософії, гносеології;

в) на продуктивно-синтетичному рівні:

- ⇒ процес становлення різних типів, рівнів, форм світогляду;
- ⇒ механізми розвитку та взаємодії природних, соціальних та пізнавальних процесів;
- ⇒ критерії класифікації соціальних явищ суспільного розвитку.

У результаті набутих у процесі вивчення навчальної дисципліни знань студент повинен **вміти:**

а) на предметно-практичному рівні:

- виявляти свою світоглядну позицію;
- застосовувати набуті знання у процесі наукової та практичної (професійної) діяльності;
- добре орієнтуватися в першоджерелах та основній сучасній філософській літературі;

б) на предметно-розумовому рівні:

- логічно формулювати та обґрунтовувати свою світоглядну позицію;
- аналізувати проблеми та процеси, що пов'язані з суспільним життям;

- володіти прийомами ведення дискусії, полеміки, діалогу;
в) на продуктивно-синтетичному рівні:
- формувати власну позицію щодо актуальних проблем сучасності;
- здійснювати реферування необхідної літератури, першоджерел;
- здійснювати прогнози щодо подальшого розвитку соціальних, правових, політичних, економічних та ін. процесів;
- апріорно синтезувати набуті знання із фахових та гуманітарних дисциплін у цілісне світосприйняття та світорозуміння.
-

4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ (КОМПЕТЕНТНОСТІ)

Викладання навчальної дисципліни «Філософія» спрямовано на формування у студентів:

4.1. Загальних компетентностей, а саме здатність:

- ≡ до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;
- ≡ працювати у команді та автономно;
- ≡ застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- ≡ бути критичним, самокритичним та відповідальним;
- ≡ використання інформаційних та комунікаційних технологій;
- ≡ усвідомлення принципу академічної доброчесності.

4.2. Фахових компетентностей тобто здатність:

- розуміння основних історичних етапів та особливостей розвитку світової філософської думки;
- розуміння змісту найважливіших світоглядних проблем;
- самостійно набувати та удосконалювати необхідні знання та вміння шляхом опрацювання лекційного матеріалу та теоретичної літератури з тем курсу;
- здійснювати порівняльний аналіз особливостей філософських поглядів мислителів різних історико-філософських періодів;
- самостійно досліджувати теоретичні та прикладні проблеми філософської науки;
- визначати основні філософські категорії, аналізувати твори українських та зарубіжних мислителів, визначати їхні найважливіші філософські ідеї;
- критично переосмислюючи стереотипи, глибоко й всебічно висвітлювати основні питання філософії, формулювати й аргументовано захищати власну думку щодо змісту дискусійних положень, проявляючи толерантність до поглядів інших людей на ці проблеми, спрямувати набуті знання з філософії на вироблення методологічних засад своєї особистої гуманітарної і фахової підготовки;
- оперувати найважливішими методами наукового пізнання;
- вільно користуватися спеціальною термінологією в галузі філософських досліджень;
- розрізняти змістовні та формальні складові процесів та явищ, що вивчає філософія;
- аналізувати структуру явищ та процесів, функції елементів систем, що вивчаються філософією;
- критично осмислювати запропоновані завдання, які стосуються аналізу текстів першоджерел.
- критично мислити;
- аргументувати на захист власної позиції.

- аналізувати основні етапи та закономірності історичного розвитку суспільства для формування громадянської позиції

4.3. Результати навчання:

- ✎ виявляти, аналізувати основні етапи та закономірності історичного розвитку суспільства для формування громадянської позиції (С6, С7)
- ✎ вміти в навчально-методичному процесі презентувати написані тексти та робити презентації різного обсягу й складності, рідною мовою чи іншою, потрібною для сфери спеціалізації(С3)
- ✎ Спроможність регулювати й оцінювати рівень розвитку, досягнення та світні потреби особистості з наряду підготовки, на практичному рівні впроваджувати їх в життя, використовувати основи філософських знань для формування власної світоглядної позиції (С8);
- ✎ використовувати основи філософських знань у різноманітних сферах життєдіяльності (С7, С8);
- ✎ комунікувати в усній та письмовій формах для вирішення завдань (проблем) міжособистісного та між культурного спілкування (С11)
- ✎ ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати (С9);
- ✎ організувати процес свого навчання й самоосвіти із значним ступенем автономності (С1, С8).
- ✎ розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства (С3, С5);
- ✎ співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо; організувати ефективну міжособистісну взаємодію суб'єктів на різних рівнях (в тому числі здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня), базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосувати оптимальну стратегію діяльності і приймати обґрунтовані рішення у складних і часом непередбачуваних професійних і життєвих ситуаціях, що потребує застосування нових підходів і прогнозування та усвідомлення власної відповідальності (С1, С4, С7, С8);
- ✎ розуміти основні проблеми філософії та підходи до їхнього розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів (С2);
- ✎ мати навички управління комплексними діями або проектами при розв'язанні складних проблем у професійній діяльності (С1);
- ✎ вміти здійснювати порівняльний аналіз особливостей філософських поглядів мислителів різних історико-філософських періодів (С9);
- ✎ вміти вільно користуватися спеціальною термінологією в галузі філософських досліджень (С1,С2, С3, С10);
- ✎ приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів; з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, усвідомлювати рівні можливості, враховувати гендерний підхід, дотримуватися правил академічної доброчесності (С4).

5. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Обсяг курсу	
Види занять	Загальна кількість годин
Лекції	16 год.
Семінарські заняття	14 год.
Самостійна робота	60 год.

Ознаки курсу			
семестр	спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/вибірковий
5-й семестр	014.07 Середня освіта (географія)	3-й курс	нормативний

ТЕМАТИКА КУРСУ

Програма дисципліни складається з двох змістових модулів:

Семестр VI – Модуль I – «Історія філософії» – 44 год.

Семестр VI – Модуль II – «Теорія філософії» – 46 год.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усь ого	у тому числі			усь ого	у тому числі		
		Л	С	С.Р.		Л	С	С.Р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовий модуль 1. Історія філософії								
Тема 1. Філософія та її роль у житті суспільства	6	2	–	4	5	–	–	5
Тема 2. Філософія стародавнього світу	5	1	1	3	5	–	–	5
Тема 3. Філософія Середньовіччя	5	1	1	3	5	–	–	5
Тема 4. Західноєвропейська філософія Відродження і Нового часу	6	–	1	5	7	–	–	7
Тема 5. Німецька класична філософія	6	–	1	5	7	–	–	7
Тема 6. Зарубіжна філософія ХІХ – ХХІ ст.ст.	9	2	2	5	11	2	2	7
Тема 7. Українська філософія	7	2	–	5	5	–	–	5
Разом за змістовим модулем 1	44	8	6	30	45	2	2	41
Змістовий модуль 2. Теорія філософії								
Тема 1. Онтологія як вчення про буття	7	2	1	4	6	–	–	6
Тема 2. Свідомість, її походження, сутність	7	2	1	4	7	–	2	5
Тема 3. Діалектика як вчення про розвиток та взаємозв'язок. Принципи, закони та категорії діалектики	10	2	2	6	11	2	–	9
Тема 4. Філософська концепція людини	4	–	–	4	5	–	–	5
Тема 5. Суспільство як об'єкт філософської рефлексії	9	2	2	5	5	–	–	5
Тема 6. Пізнання та проблема істини у філософії	6	–	2	4	6	–	–	6
Тема 7. Філософське осмислення природи	3	–	–	3	5	–	–	5
Разом за змістовим модулем 2	46	8	8	30	45	2	2	41
Усього годин:	90	16	14	60	90	4	4	82

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
	<i>Змістовий модуль I. Історія філософії</i>		
1	Філософія та її роль у житті	Самостійне опрацювання	СО
2	Філософія стародавнього світу	1	СО
3	Філософія Середньовіччя	1	СО
4	Західноєвропейська філософія Відродження і Нового часу	1	СО
5	Німецька класична філософія	1	СО
6	Зарубіжна філософія XIX – XXI ст.ст.	2	2
7	Українська філософія	Самостійне опрацювання	СО
	Всього за змістовим модулем I	6	2
	<i>Змістовий модуль II. Теорія філософії</i>		
1	Онтологія як вчення про буття	1	СО
2	Свідомість, її походження, сутність	1	2
3	Діалектика як вчення про розвиток та взаємозв'язок. Принципи, закони та категорії діалектики	2	СО
4	Філософська концепція людини	Самостійне опрацювання	СО
5	Суспільство як об'єкт філософської рефлексії	2	СО
6	Пізнання та проблема істини у філософії	2	СО
7	Філософське осмислення природи	Самостійне опрацювання	СО
	Всього за змістовим модулем II	8	2
	Разом кількість годин	14	4

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ФІЛОСОФІЇ

Змістовий модуль I

Семінар. Філософія та її роль у житті суспільства. (Предмет філософії) (Самостійне опрацювання).

Мета: закріпити теоретичний лекційний матеріал та виробити у студентів розуміння специфіки і предметного поля філософської дисципліни; сформувані інтерес до вивчення філософії.

План

1. Поняття філософії та її специфіка.
2. Предмет філософії. Основне питання філософії:
 - а) матеріалізм;
 - б) ідеалізм;
 - в) дуалізм.
3. Функції філософії, їх характеристика.
4. Поняття світогляду, його походження, структура, сутність, роль у житті людини.
5. Історичні типи світогляду: міфологія, релігія, філософія.
6. Проблема методу у філософії. Філософські методи.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: агностицизм, гносеологія, діалектика, дуалізм, ідеалізм, матеріалізм, метод, методологія, метафізика, міфологія, монізм, об'єктивний ідеалізм, онтологія, основне питання філософії, плюралізм, релігія, світогляд, суб'єктивний ідеалізм, філософія.

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Назвіть три історичні типи світогляду.
2. Типи світогляду в залежності від носіїв, їх характеристика.
3. Назвіть основні елементи структури світогляду.
4. Назвіть три фактори формування світогляду.
5. Порівняльна характеристика філософії і науки.
6. Порівняльна характеристика філософії і релігії.
7. Порівняльна характеристика філософії і міфології.
8. Визначте предмет філософії.
9. В чому відмінність предмета філософії і окремих природничих та гуманітарних наук?
10. Яке співвідношення філософії з наукою, мистецтвом, релігією?
11. Філософія, наука, мистецтво: спільні і відмінні риси.
12. Основне питання філософії.
13. Назвіть основні напрями у філософії при вирішенні «основного питання філософії» з боку онтології.
14. Назвіть напрями у філософії при вирішенні «основного питання філософії» з боку гносеології.
15. Чи може принцип монізму задовольнити матеріалістичну філософію?
16. Чи може принцип монізму задовольнити ідеалістичну філософію?
17. Чи може принцип монізму задовольнити дуалістичну філософію?
18. Назвіть відомих представників суб'єктивного ідеалізму.
19. Назвіть відомих представників об'єктивного ідеалізму.
20. Назвіть відомих представників дуалізму у філософії.
21. Чи визнає об'єктивний ідеалізм існування матеріального світу?
22. Чи може суб'єктивний ідеалізм визнавати існування матеріального світу?
23. В чому сутність матеріалістичного монізму?
24. В чому сутність ідеалістичного монізму?
25. Історичні форми розвитку матеріалізму.
26. Суть метафізичного матеріалізму.
27. Суть вульгарного матеріалізму.
28. Чи всі ідеалісти агностики?
29. Назвіть основні методи філософії.
30. Історичні форми діалектики.
31. Чи можуть діалектики бути ідеалістами?
32. Чи можуть діалектики бути матеріалістами?
33. Чи можуть діалектики бути дуалістами?
34. Чи можуть матеріалісти бути агностиками?
35. Чи можуть ідеалісти бути агностиками?
36. Назвіть і охарактеризуйте основні функції філософії.
37. Назвіть не менше 5 функцій філософії.
38. Назвіть основні способи філософствування.
39. Структура філософського знання.
40. Значення філософії у житті людини і суспільства.

Семінар № 1. Філософія Стародавнього світу (1 год.).

Мета: виробити у студентів багатогранне бачення античної філософії; формувати розуміння її як генетичного коду розвитку західноєвропейської цивілізації. сформувані світоглядну толерантність та інтерес до іншості.

План

1. Передумови виникнення філософії.
2. Досократівський етап у розвитку античної філософії.
3. Сократівський (класичний) етап у розвитку античної філософії:
 - а) філософія Сократа;
 - б) філософія Демокрита;
 - в) філософське вчення Платона;
 - г) філософія Аристотеля.
4. Основні течії елліністичної філософії:
 - а) епікуреїзм;
 - б) стоїцизм;
 - в) скептицизм.
5. Римська філософія.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: гедонізм, епікуреїзм, космоцентризм, натурфілософія, перипатетика, скептицизм, стоїцизм.

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Виникнення філософської думки в Стародавній Греції.
2. Особливості філософії Стародавнього Сходу.
3. Особливості античної філософії.
4. Передумови виникнення філософії.
5. Історичні рамки античної філософії.
6. Вкажіть основні періоди розвитку античної філософії.
7. Основні філософські ідеї досократівського періоду розвитку античної філософії.
8. Основні філософські ідеї класичної доби розвитку античної філософії.
9. Основні течії елліністичної філософії.
10. Як вирішувалася проблема буття у філософії древньої Греції?
11. Назвіть представників матеріалістичного світогляду у старогрецькій філософії та охарактеризуйте їх погляди.
12. Назвіть представників ідеалістичного світогляду стародавньої Греції та дайте характеристику їх поглядів.
13. Яким чином вирішують проблему буття філософи Фалес, Анаксімен, Анаксимандр, Геракліт?
14. Як вирішує проблему буття Демокріт?
15. В чому відмінність у розумінні проблеми буття у досократиків та Демокріта.
16. «Сократівський поворот» у філософії.
17. Діалектика Сократа.
18. Філософські погляди Сократа.
19. Назвіть основні риси діалектики античності.
20. Вчення про буття та пізнання світу у філософії Демокріта.
21. В чому полягає метод Сократа?

22. Яка філософська проблема була поставлена представниками Мілетської школи?
23. Чому з іменем Сократа пов'язують поворотний пункт у старогрецькій філософії?
24. Хто такі софісти? Які їх погляди?
25. Особливості мислення софістів.
26. Філософські погляди Епікура.
27. Що нового вніс Епікур у атомістичну концепцію Демокріта?
28. Вчення про буття і пізнання світу у філософії Платона.
29. Вчення Платона про державу.
30. Філософія Аристотеля.
31. Основні ідеї у вченні епікурейців.
32. Основні ідеї у вченні стоїків.
33. Основні ідеї у вченні скептиків у Стародавній Греції.
34. Що було головним пунктом розходження між філософією Платона і Аристотеля?

Семинар № 1. Західноєвропейська філософія Середніх віків (1 год.).

Мета: ознайомити студентів із середньовічною філософією як претензією на остаточне розв'язання філософських проблем першопочатку та істини.

План

1. Загальна характеристика філософії Середньовіччя.
2. Особливості філософії Середньовіччя.
3. Основні етапи розвитку середньовічної філософії:
 - а) апологетика (Квінт Тертулліан);
 - б) патристика (Аврелій Августин);
 - в) схоластика (Тома Аквінський).
4. Основні течії схоластики:
 - а) номіналізм;
 - б) реалізм.
5. Порівняльна характеристика середньовічної філософії та античної.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: апологетика, екзегетика, креаціонізм, номіналізм, патристика, провіденціалізм, реалізм, схоластика, теологія, теоцентризм, томізм, універсалії.

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Загальна характеристика філософії Середньовіччя.
2. Основні етапи розвитку середньовічної філософії.
3. Основні принципи апологетики.
4. Основні принципи патристики.
5. Основні принципи схоластики.
6. Як вирішується проблема пізнання у середньовічній філософії.
7. Специфіка середньовічної гносеології
8. Специфіка середньовічної онтології.
9. Порівняльна характеристика античної філософії і середньовічної.
10. Історичні рамки філософії Середньовіччя.
11. Які дві ідеї лежать в основі християнського монотеїзму?
12. Назвіть основні етапи розвитку філософії Середньовіччя.
13. Назвіть основні напрями схоластичної філософії.

14. Назвіть основну рису середньовічного мислення.
15. Особливості філософії Середньовіччя.
16. Боротьба між номіналізмом і реалізмом у середньовічній філософії.
17. Яке філософське підґрунтя полеміки між номіналістами і реалістами?
18. Проблема людини у християнському врівненні.
19. Ставлення до природи у Середньовіччі.
20. Схоластична суперечка про універсалії.
21. З чого почалася полеміка між «номіналістами» і «реалістами»? В чому її філософський аспект?
22. Філософське вчення Т. Аквінського.
23. Значення філософського вчення Т. Аквінського.
24. Сутність томізму.
25. Суть теорії «двоїстої істини».
26. Філософське вчення А. Блаженного.
27. Філософське вчення К. Тертуліана.
28. Визначте, що таке «екзегетика»?
29. Що таке креаціонізм?

Семінар № 2. Західноєвропейська філософія Відродження і Нового часу (1 год.)

Мета: ознайомити студентів із філософією Відродження, як спробою синтезу античного і середньовічного досвіду, та Нового часу як переорієнтацією на науку як нову силу, що розв'яже першочергові проблеми людства.

План

1. Основні риси філософії епохи Відродження.
2. Проблема людини та людської діяльності в епоху Ренесансу.
3. Натурфілософія епохи Відродження (М. Кузанський і Дж. Бруно).
4. Загальна характеристика філософії Нового часу.
5. Основні напрямки філософії Нового часу:
 - а) емпіризм (Ф. Бекон);
 - б) раціоналізм (Р. Декарт);
 - в) сенсуалізм (Дж. Локк).

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: антропоцентризм, гілозоїзм, гуманізм, геліоцентризм, геоцентризм, емпіризм, дедукція, індукція, механіцизм, натурфілософія, пантеїзм, раціоналізм, Ренесанс, секуляризація, сенсуалізм.

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Історичні рамки філософії Відродження.
2. Особливості філософії Відродження.
3. Назвіть основні риси філософії Відродження.
4. В чому проявився гуманізм епохи Відродження?
5. Порівняльна характеристика античної філософії та філософії Відродження.
6. Який світогляд домінує в епоху Відродження?
7. В чому полягає сутність антропоцентризму?
8. У чому полягає сакральний характер діяльності людини в епоху Відродження?

9. Як трактується Бог в епоху Відродження?
10. Як трактується людина в епоху Відродження?
11. Як трактується природа в епоху Відродження?
12. Пантеїстичні концепції у філософії Відродження.
13. Суть пантеїзму Дж. Бруно.
14. Суть пантеїзму М. Кузанського.
15. Принципова відмінність пантеїзму Дж. Бруно та М. Кузанського.
16. Особливості пантеїзму Дж. Бруно і М. Кузанського.
17. На якому принципі базується концепція Всесвіту епохи Відродження.
18. Розвиток діалектики у вченні М. Кузанського.
19. Діалектика епохи Відродження.
20. Порівняльна характеристика епохи Відродження і Середньовіччя.
 1. Історичні рамки філософії Нового часу.
 2. Загальна характеристика філософії Нового часу.
 3. Філософські погляди Ф. Бекона.
 4. Філософські погляди Р. Декарта.
 5. Основні напрями філософії Нового часу.
 6. Як у філософії Нового часу вирішується гносеологічна проблематика?
 7. Ф. Бекон і Р. Декарт: дві концепції наукового методу.
 8. Суть раціоналізму.
 9. Суть сенсуалізму.
 10. Суть емпіризму.
 11. У чому відмінність раціоналізму і сенсуалізму?
 12. У чому відмінність раціоналізму і емпіризму?
 13. Яка тенденція /матеріалістична чи ідеалістична/ переважала у англійській філософії Нового часу?
 14. Назвіть відомих представників емпіризму у філософії Нового часу.
 15. Назвіть відомих представників сенсуалізму у філософії Нового часу.
 16. Назвіть відомих представників раціоналізму у філософії Нового часу.
 17. Назвіть і розкрийте метод, який був розроблений Р. Декартом.
 18. Назвіть і розкрийте метод, який був розроблений Ф. Беконем.
 19. Назвіть 4 «ідоли» людського розуму в процесі пізнання істини за Ф. Беконем.

Семінар № 2. Німецька класична філософія (1 год.)

Мета: закріпити теоретичний лекційний матеріал та виробити у студентів світоглядне бачення німецької класики, розкривши суть «коперніканського перевороту» І. Канта, абсолютної ідеї Г.Гегеля і нової без-Божої релігії Л.Фейєрбаха, а також закріпити розуміння ключових позицій філософії марксизму.

План

1. Німецька класична філософія: джерела розвитку та суттєві риси.
2. Філософські погляди І. Канта:
 - а) гносеологія І. Канта;
 - б) етика І. Канта.
3. Філософське вчення Й. Фіхте.
4. Натурфілософія Ф. Шеллінга.

5. Філософія Г. Гегеля.
6. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.
7. Філософське вчення К.Маркса та Ф. Енгельса.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: абсолютна ідея, абсолютний дух, антиномія, антитеза, антропологічний матеріалізм, апостеріорні знання, апріорні знання, діалектика Гегеля, діалектика К. Маркса, вульгарний матеріалізм, діалектичний матеріалізм, історичний матеріалізм, категоричний імператив, молодогегельянство, ноумени, об'єктивна діалектика, об'єктивний дух, «річ для нас», «річ у собі», синтез, старогегельянство, суб'єктивна діалектика, суб'єктивний дух, теза, трансцендентальний світ, трансцендентний світ, тріада, феномени.

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Загальна характеристика німецької класичної філософії.
2. Історичні рамки німецької класичної філософії.
3. Німецька класична філософія: джерела розвитку та суттєві риси.
4. Філософські погляди І. Канта.
5. Роль і місце німецької класичної філософії в історії філософії.
6. Етичне вчення І. Канта.
7. Суть «категоричного імперативу» І. Канта
8. Що таке «категоричний імператив»?
9. Суть «коперніканського перевороту», здійсненого І. Кантом у філософії.
10. Теорія пізнання І. Канта.
11. Назвіть і охарактеризуйте апріорні форми споглядання за І. Кантом.
12. Назвіть і охарактеризуйте апріорні форми розсудку за І. Кантом.
13. Назвіть і охарактеризуйте апріорні форми розуму за І. Кантом.
14. Назвіть і охарактеризуйте основні форми пізнання за І. Кантом.
15. Що таке «антиномії чистого розуму»?
16. Особливості аналітичних і синтетичних суджень.
17. Чому філософію І. Канта називають агностичною?
18. Що таке практичний розум у вченні І. Канта?
19. Що виступає регулятором поведінки людини у суспільстві за І. Кантом?
20. Простір і час у філософії І. Канта.
21. Що таке за І. Кантом «ноуменальний світ»?
22. Що таке за І. Кантом «феноменальний світ»?
23. В чому різниця між «світом сутностей» і «світом явищ»?
24. Що таке «інтелігібельний світ»?
25. Вирішення І. Кантом онтологічної проблематики.
26. Як І. Кант визначає і класифікує віру?
27. Як І. Кант визначає Бога?
28. Як І. Кант визначає і класифікує релігію?
29. Розкрийте позитивні та негативні сторони філософії І. Канта.
30. Що таке «річ у собі»?
31. Що таке «річ для нас»?
32. Що таке «трансцендентальний світ»?
33. Що таке «трансцендентний світ»?
34. Філософські погляди Й. Фіхте.

35. Які категорії у філософії Й. Фіхте відображають принцип тотожності мислення і буття?
36. Розкрийте позитивні і негативні сторони філософії Й. Фіхте.
37. Відмінності філософії Й. Фіхте і І. Канта.
38. Суть суб'єктивного ідеалізму філософії Й. Фіхте.
39. Філософські погляди Г. Гегеля.
40. Об'єктивний ідеалізм Г. Гегеля.
41. Суть «раціонального зерна» у філософії Г. Гегеля.
42. Яке поняття вважається фундаментальним у філософії Г. Гегеля?
43. Діалектика Г. Гегеля.
44. Розкрийте позитивні та негативні сторони філософії Г. Гегеля.
45. Діалектика та принцип історизму у філософії Г. Гегеля.
46. В чому основне протиріччя філософії Г. Гегеля?
47. Назвіть три етапи розвитку за Г. Гегелем.
48. Як Г. Гегель визначає свободу?
49. Філософські погляди Ф. Шеллінга.
50. Натурфілософія Ф. Шеллінга.
51. Розкрийте позитивні та негативні сторони філософії Ф. Шеллінга.
52. В чому суть об'єктивного ідеалізму Ф. Шеллінга?
53. Відмінність філософії Й. Фіхте і Ф. Шеллінга.
54. Що нового вносить Ф. Шеллінг у філософію?
55. Який принцип у філософії розробляв Ф. Шеллінг?
56. Філософські погляди Л. Фейєрбаха.
57. Суть антропологічного матеріалізму Л. Фейєрбаха.
58. В чому обмеженість антропологічного матеріалізму Л. Фейєрбаха?
59. В чому обмеженість філософських поглядів Л. Фейєрбаха?
60. В чому «раціональне зерно» у філософії Л. Фейєрбаха?
61. В чому полягав ідеалізм Л. Фейєрбаха в поглядах на суспільство?
62. Критика поглядів Л. Фейєрбаха на історію, релігію, людину.
63. Суть нової релігії Л. Фейєрбаха.
64. Яку нову релігію намагався створити Л. Фейєрбах?
65. Розкрийте позитивні та негативні сторони філософії Л. Фейєрбаха.
66. Історичні рамки філософії марксизму.
67. Основні філософські ідеї К. Маркса.
68. Суть діалектичного матеріалізму.
69. Суть історичного матеріалізму.
70. Марксизм у підході до історії суспільства.
71. Визначте основні сторони філософії Г. Гегеля і Л. Фейєрбаха, на які спиралась К. Маркс та Ф. Енгельс у розробці нового світогляду.
72. За що критикував К. Маркс Л. Фейєрбаха?
73. За що критикував К. Маркс Г. Гегеля?
74. За що критикував К. Маркс І. Канта?
75. За що критикував К. Маркс Й. Фіхте?
76. Чим відрізняється тлумачення сутності людини у Л. Фейєрбаха і у К. Маркса?

Семінар № 3. Зарубіжна філософія ХІХ–ХХІ століть (2 год.)

Мета: закріпити теоретичний лекційний матеріал та сформувані у студентів розуміння причин радикальної зміни парадигми філософського мислення у новітні

часи і пошуку нових сфер предметного дослідження філософії, підвести до синергетичного бачення загального філософського процесу цього часу.

План

1. Загальна характеристика сучасної зарубіжної філософії.
2. Основні напрямки розвитку філософії в Західній Європі у XIX – на початку XX століть:
 - а) раціональна та ірраціональна філософія;
 - б) класична та некласична філософія.
3. Провідні тенденції та течії сучасної зарубіжної філософії:
 - а) екзистенційна філософія;
 - б) філософія життя;
 - в) філософія фрейдизму;
 - г) філософія позитивізму;
- д) герменевтика.
4. Релігійна філософія:
 - а) неотомізм;
 - б) тейярдизм.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: верифікація, воля, волюнтаризм, герменевтика, екзистенціалізм, емпіріокритицизм, ірраціоналізм, лібідо, надлюдина, неогегельянство, неокантіанство, неопозитивізм, неотомізм, неофрейдизм, ніцшеанство, позитивізм, постпозитивізм, прагматизм, психоаналіз, сублимація, фальсифікація, «філософія життя», фрейдизм.

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Історичні рамки світової зарубіжної філософії.
2. Суть ірраціоналістичної філософії.
3. Чим класична філософія відрізняється від некласичної?
4. В чому і коли виявилася криза класичної філософії?
5. Які особливості розвитку сучасної світової філософії?
6. Некласичні течії європейської філософії кінця XIX ст.
7. Визначте основні напрями сучасної зарубіжної філософії.
8. Назвіть етапи становлення Західної філософії.
9. Назвіть основні риси некласичного етапу розвитку філософії.
10. Принципова відмінність класичної і некласичної філософії.
11. Особливості класичної і некласичної філософії
12. Загальна характеристика сучасної світової філософії.
13. Визначте основні напрями сучасної Західної філософії.
14. У чому відмінність раціоналізму і ірраціоналізму.
15. Суттєві риси і провідні тенденції світової філософії XX ст.
16. Сучасна зарубіжна філософія: основні напрями і проблеми.
17. Основні напрями європейської філософії кінця XIX поч. XX ст.
18. Еволюція релігійної філософії.
19. Яке співвідношення між розумом і вірою в неотомізмі?
20. Визначте основні філософські засади неотомізму.
21. Назвіть основні філософські засади позитивізму.
22. Особливості позитивізму.
23. Особливості неопозитивізму.
24. Особливості пост позитивізму.
25. Особливості емпіріокритицизму.

26. У чому відмінності між першим і другим позитивізмом?
27. Що таке герменевтика? Її ціль і методи.
28. Визначте основні філософські засади герменевтики.
29. Визначте основні філософські засади екзистенціалізму.
30. Визначте основні філософські засади психоаналізу.
31. Філософські погляди З. Фрейда.
32. Визначте основні філософські засади «філософії життя».
33. Філософські погляди А. Шопенгауера.
34. Філософські погляди Ф. Ніцше.
35. Філософські погляди С. К'єркегора.

Семинар. Українська філософія (Самостійне опрацювання)

Мета: формувати у студентів панорамне бачення розвитку і специфіки української філософії, розвивати патріотичні почуття.

План

1. Історичні джерела формування української філософської думки.
2. Докласична доба української філософії.
3. Класична доба української філософії. Філософія Г. Сковороди.
4. Філософія українського романтизму.
5. Українська академічна філософія.
6. Розвиток української філософії в XIX–XX ст.
7. Філософська думка в українській діаспорі.
8. Специфіка української філософії.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: антеїзм, видима натура, кордоцентризм, макрокосм, мікрокосм, невидима натура, ноосфера, «сродна праця» (споріднена), теїстичність, українська національна ідея, «філософія серця».

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Як формувалась філософська думка Київської Русі?
2. Особливості розвитку філософської думки в Україні.
3. Філософія Києво-Могилянської академії.
4. Філософія Г. Сковороди.
5. В чому полягає сутність концепції «сродної праці»?
6. Суть концепції «трьох світів» Г. Сковороди.
7. Суть вчення про два світи Г. Сковороди.
8. Назвіть представників «філософії серця».
9. Сутність «філософії серця» Г. Сковороди.
10. Суть кордоцентризму.
11. Філософські ідеї членів Кирило-Мефодіївського товариства.
12. Які джерела виникнення і особливості розвитку української філософії?
13. Академічна філософія в Україні XIX ст. /Гогоцький, Новицький, Лесевич/.
14. Українська філософія в кінці XIX поч. XX століть.
15. Філософські погляди М. Драгоманова.
16. Філософські погляди О. Потебні.
17. Філософські погляди В. Вернадського.
18. Українська філософія XX ст.
19. Філософські ідеї українських мислителів XIX ст.

20. Розвиток філософської думки українськими мислителями в діаспорі.
21. Загально-філософські погляди І. Франка.
22. І. Франко про пізнання і науку.
23. І. Франко про суспільство і суспільний прогрес.
24. Порівняльний аналіз філософських поглядів І. Франка та К. Маркса.
25. І. Франко про науку.
26. І. Франко про національне питання та інтернаціональне.
27. Порівняльна характеристика філософських поглядів І. Франка і К. Маркса.
28. Розбіжності у поглядах І. Франка з марксизмом.
29. В чому І. Франко стояв на позиціях марксизму?
30. Основні філософські ідеї праці І. Франка «Наука і її взаємини з працюючими класами».
31. Основні філософські ідеї в праці І. Франка «Поза межами можливого».
32. Основні філософські ідеї в праці І. Франка «Мислі о еволюції в історії людськості».
33. Основні філософські ідеї у праці І. Франка «Що таке поступ?».

Змістовий модуль II

Семинар № 4. Онтологія як вчення про буття (1 год.)

Мета: закріпити та поглибити теоретичний лекційний матеріал та сформувати у студентів розуміння буття як граничного вияву можливого, а онтології – як серцевини усілякого філософського знання, розвивати абстрактне мислення.

План

1. Проблема буття в історії філософії.
2. Різноманітність форм буття.
3. Поняття матерії в історії філософії. Криза у природознавстві та філософії у кінці XIX – початку XX ст.
4. Сучасне трактування матерії. Союз природознавства та філософії.
5. Спосіб існування матерії, основні характеристики руху.
6. Форми існування матерії, основні характеристики простору і часу. Особливості соціального простору і часу.
7. Філософський зміст категорії «світ».

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: метафізика, онтологія, монізм, дуалізм, плюралізм, матеріалізм, ідеалізм, об'єктивний ідеалізм, суб'єктивний ідеалізм, основне питання філософії, космоцентризм, теоцентризм, антропоцентризм, геоцентризм, геліоцентризм, кордоцентризм, буття, субстанція, світ, реальність, матерія, атрибут, рух, простір, час, «фізичний ідеалізм».

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Як вирішувалась проблема буття в Древній Греції?
2. Як вирішувалась проблема буття в епоху Середньовіччя?
3. Як вирішувалась проблема буття в епоху Відродження?
4. Як вирішувалась проблема буття в епоху Нового часу?
5. Як вирішувалась проблема буття у німецькій класичній філософії?
6. Як вирішувалась проблема буття в марксизмі?

7. Як вирішувалась проблема буття в сучасній зарубіжній філософії?
8. Як вирішувалась проблема буття в українській філософії?
9. Дайте визначення категорії буття.
10. Чим відрізняється матеріалістичне трактування категорії буття від ідеалістичного?
11. Назвіть і охарактеризуйте основні форми буття.
12. Що є основою різноманітних форм буття?
13. Чим відрізняється категорія буття від категорії матерія?
14. Історія виникнення та розвитку категорії матерія.
15. Уявлення про матерію в античності.
16. Уявлення про матерію в середньовіччі.
17. Уявлення про матерію в епоху Відродження.
18. Уявлення про матерію у Новому часі.
19. Як визначається матерія в XVII– XVIII ст. ст.?
20. Якими властивостями характеризувалась матерія в Новому часі?
21. Уявлення про матерію в німецькій класичній філософії.
22. Марксистські погляди на матерію.
23. Які відкриття у природознавстві XIX–XX ст.ст. вплинули на необхідність переглянути погляди на матерію?
24. Метафізичне розуміння матерії.
25. Чим визначався в кожному історичну епоху зміст поняття матерія?
26. Яку методологічну помилку допускали природодослідники у трактуванні матерії?
27. У чому обмеженість поглядів домарксистської філософії в трактуванні матерії?
28. У чому суть «фізичного ідеалізму»?
29. Яку тезу запропонували махісти стосовно матерії?
30. В якій праці і хто дав визначення матерії?
31. Дайте визначення матерії.
32. В чому принципова відмінність ленінського розуміння матерії від метафізичного?
33. Чому виникла криза у природознавстві на рубежі XIX–XX ст.ст.?
34. Які нові властивості матерії були відкриті на рубежі XIX–XX ст.ст.?
35. Суть діалектико-матеріалістичного вчення про матерію.
36. Спосіб існування матерії.
37. Основні характеристики руху.
38. Ідеалістичне трактування руху.
39. Чому рух абсолютний?
40. Чому рух відносний?
41. Як трактувався рух в античності?
42. Як трактувався рух у XVII–XVIII ст.ст.?
43. Яку методологічну помилку допускав метафізичний підхід у поглядах на рух?
44. Назвіть основні форми руху матерії.
45. Які існують два типи зв'язку форм руху матерії?
46. Суть генетичного зв'язку форм руху матерії.
47. Суть структурного зв'язку форм руху матерії.
48. У чому відмінність діалектико-матеріалістичного розуміння руху від метафізичного, механістичного?
49. Форми існування матерії.

50. Історико-філософські концепції простору і часу.
51. Суть субстанційної концепції простору і часу.
52. Суть реляційної концепції простору і часу.
53. Якої точки зору дотримується діалектичний матеріалізм у поглядах на простір і час?
54. Дайте визначення простору.
55. Дайте визначення часу.
56. Визначте основні властивості простору і часу.
57. В чому абсолютність простору і часу?
58. У чому відносність простору і часу?
59. Суть загальної теорії відносності А. Ейнштейна.
60. Суть спеціальної теорії відносності А. Ейнштейна.

Семінар № 4. Свідомість, її походження, сутність (1 год.)

Мета: закріпити теоретичний лекційний матеріал та виробити у студентів розуміння проблематичності онтологічного статусу свідомості шляхом ознайомлення з різноманітністю концепцій походження свідомості, структурою та функціями свідомості.

План

1. Проблема свідомості в історії філософії.
2. Відображення як всезагальна властивість матерії. Рівні відображення.
3. Розвиток форм відображення, їх характеристика.
4. Виникнення свідомості. Діалектика ідеального і матеріального.
5. Свідомість: основні характеристики, структура, сутність.
6. Суспільна свідомість, її структура, форми та функції.
7. Значення філософського вчення про свідомість для сучасної науки.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: свідомість, суспільна свідомість, національна свідомість, свідомість індивіда, колективна свідомість, індивідуальна свідомість, самосвідомість, підсвідомість, надсвідомість, політична свідомість, правова свідомість, релігійна свідомість, етична свідомість, естетична свідомість, наукова свідомість, філософська свідомість, відображення, механічне відображення, фізичне відображення, хімічне відображення, біологічне відображення, соціальне відображення, подразнення, відчуття, сприйняття, уявлення, мислення, поняття, категорії, судження, умовивід, феноменологія.

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Що таке відображення?
2. Назвіть форми відображення.
3. Розвиток форм відображення.
4. Які форми відображення існують у неорганічній природі?
5. В чому специфіка відображення, яке здійснюється в неорганічному світі?
6. Приведіть приклади відображення у неорганічному світі.
7. Які форми відображення існують в органічній природі?
8. Приведіть приклади відображення в органічному світі.
9. У чому специфіка відображення, яке здійснюється в органічному світі?
10. Чим відрізняється відображення в органічному і неорганічному світі?
11. Що таке подразнення? (дайте визначення).
12. Що обумовлює можливість появи відчуттів?
13. Що таке відчуття? (дайте визначення).

14. Що таке сприйняття? (дайте визначення).
15. У чому специфіка сприйняття?
16. У чому специфіка відчуття?
17. Чим відрізняється відчуття від сприйняття?
18. Що таке уявлення? (дайте визначення).
19. Чи є уява у тварин?
20. Які наукові дані свідчать про наявність у тварин уявлення?
21. Що спільного і які відмінні риси між відчуттям, сприйняттям та уявленням?
22. У чому відмінність між відчуттями людини і тварини?
23. Назвіть найвищу форму відображення світу.
24. Що таке свідомість?
25. Які чинники впливають на виникнення і формування свідомості?
26. Чому В. Ленін охарактеризував свідомість як суб'єктивний образ об'єктивного світу?
27. Визначте сутність свідомості.
28. Онтологічний статус свідомості.
29. Чи може бути історичною достовірністю історія про Мауглі, Тарзана? Обґрунтуйте.
30. Що являється біологічною передумовою виникнення свідомості у людини?
31. Чи являється свідомість функцією мозку?
32. Суть вульгарного матеріалізму у поглядах на свідомість.
33. Чому свідомість визначають як ідеальне відображення?
34. Як К. Маркс визначав ідеальне?
35. Чи передре матеріальна діяльність у своєму розвитку ідеальній?
36. Ідеальне відображення пасивне і залежне чи активне і відносно самостійне? (аргументуйте)
37. Яке наукове, практичне і соціальне значення відіграють знання в області свідомості, мислення, мови?
38. Як прибічники ідеалізму розглядають свідомість?
39. Як прибічники об'єктивного ідеалізму розглядають свідомість?
40. Як прибічники суб'єктивного ідеалізму розглядають свідомість?
41. Дайте визначення гілозоїзму.
42. Сучасні концепції походження свідомості.
43. Дайте визначення суспільної свідомості.
44. Дайте визначення групової (колективної) свідомості.
45. Дайте визначення індивідуальної свідомості.
46. Яка свідомість (суспільна, групова, індивідуальна) являється визначальною? Чому і коли?
47. Взаємодія суспільної свідомості і суспільного буття.
48. У чому полягає первинна і визначальна роль суспільного буття по відношенню до суспільної свідомості?
49. Яка важлива закономірність функціонування суспільної свідомості?
50. Як проявляється відносна самостійність суспільної свідомості?
51. Структура суспільної свідомості.
52. Гносеологічний аспект структури суспільної свідомості.
53. Соціологічний аспект структури суспільної свідомості.
54. Що таке теоретична свідомість?
55. Що таке буденна свідомість?
56. Діалектика буденної та теоретичної свідомості.
57. Онтологічний статус буденної та теоретичної свідомості.

58. Діалектика ідеології та психології.
59. Онтологічний статус ідеології та психології.
60. Форми суспільної свідомості.
61. Політична свідомість.
62. Правова свідомість.
63. Моральна свідомість.
64. Естетична свідомість.
65. Релігійна свідомість.
66. Філософська свідомість.
67. Наукова свідомість.
68. Міфологічна (міфічна) свідомість.
69. Діалектика форм суспільної свідомості.
70. Яка із форм суспільної свідомості була визначальною у Древній Греції?
71. Яка із форм суспільної свідомості була визначальною в епоху Середньовіччя?
72. Яка із форм суспільної свідомості була визначальною в епоху Відродження?
73. Яка із форм суспільної свідомості була визначальною в епоху Нового часу?
74. Яка із форм суспільної свідомості була визначальною в період німецької класичної філософії?
75. Яка із форм суспільної свідомості визначальна у наш час?
76. Чи була в історії людства епоха філософії?
77. Чи була в історії людства епоха, в якій визначальною була моральна свідомість?
78. Чи була в історії людства епоха, в якій визначальною була правова свідомість?
79. Дайте прогноз, яка із форм суспільної свідомості буде визначальною в майбутньому?
80. Чи мають свідомість «розумні машини» (ЕОМ, роботи)?

Семінар № 5. Діалектика як вчення про розвиток та взаємозв'язок (2год.)

Мета: закріпити теоретичний лекційний матеріал та формувати у студентів толерантне ставлення до діалектики як однієї з філософських теорій, що ґрунтується на принципі розвитку і взаємозв'язку, виробити розуміння сенсу діалектичних принципів, законів, категорій.

План

1. Історичні форми діалектики.
2. Діалектика та її альтернативи.
3. Принципи діалектики.
4. Розвиток та його ознаки.
 - а) порівняльна характеристика розвитку і руху;
 - б) діалектика основних форм розвитку, їх характеристика.
5. Класифікація законів. Основні закони розвитку, їх специфіка.
 - а) характеристика закону взаємного переходу кількісних та якісних змін;
 - б) характеристика закону єдності та боротьби протилежностей;
 - в) характеристика закону заперечення заперечення.
6. Категорії діалектики, їх характеристика.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: метод, діалектика, метафізика, догматизм, софістика, релятивізм, еkleктика, матеріалістична діалектика, діалектичний матеріалізм, діалектика К.Маркса, діалектика Гегеля, об'єктивна діалектика, суб'єктивна

діалектика, принцип, розвиток, рух, зв'язок, прогрес, регрес, еволюція, революція, закон, закон взаємного переходу кількісних та якісних змін, кількість, якість, міра, стрибок, закон єдності та боротьби протилежностей, тотожність, відмінність, протиріччя, суперечність, закон заперечення заперечення, заперечення метафізичне, діалектичне заперечення, заперечення перше, заперечення друге, категорії, одиничне, особливе, загальне, необхідність, випадковість, зміст, форма, причина наслідок, привід, неминучість, умови, детермінізм, індетермінізм, сутність, явище, можливість, дійсність, формальна можливість, реальна можливість, абстрактна можливість, конкретна можливість.

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Історія діалектики: від античності до сучасності.
2. Історичні форми діалектики.
3. Діалектика Сократа.
4. Діалектика Г. Гегеля.
5. Діалектика К. Маркса.
6. У чому відмінність діалектики Г. Гегеля від діалектики К. Маркса?
7. Чому діалектика Г. Гегеля стояла «на голові»?
8. Яке доопрацювання зробили К. Маркс і Ф. Енгельс стосовно діалектики?
9. Назвіть принципи діалектики.
10. Що таке принцип?
11. Визначте діалектику через її принципи.
12. Що відображають принципи матеріалістичної діалектики?
13. Визначте діалектику через її закони.
14. Класифікація законів.
15. Назвіть закони діалектики.
16. У чому специфіка законів діалектики?
17. Чим відрізняються закони діалектики від інших законів (фізичних, хімічних, біологічних, юридичних)?
18. Дайте визначення категорії закон.
19. Чому відбувається розвиток?
20. Які причини розвитку?
21. Що являється джерелом розвитку?
22. Який механізм розвитку?
23. Чи існує тенденція у розвитку?
24. Чи є направленість у розвитку?
25. Чому закони діалектики являються універсальними?
26. Суть закону взаємного переходу кількісних змін у якісні.
27. Суть закону єдності і боротьби протилежностей.
28. Суть закону заперечення заперечення.
29. У чому специфіка закону взаємного переходу кількісних змін у якісні?
30. У чому специфіка закону єдності і боротьби протилежностей?
31. У чому специфіка закону заперечення заперечення?
32. Що таке закономірність?
33. У чому відмінність понять закон і закономірність?
34. Що таке якість?
35. Що таке кількість?
36. Що таке міра?
37. Що таке розвиток?
38. Чи є відмінність між розвитком і рухом?

39. Чим розвиток відрізняється від руху?
40. Назвіть напрямки розвитку.
41. Назвіть форми розвитку?
42. Дайте визначення категорії еволюція.
43. Дайте визначення категорії революція.
44. Дайте визначення категорії прогрес.
45. Дайте визначення категорії регрес.
46. Що таке протилежність?
47. Що таке протиріччя?
48. Що таке тотожність?
49. Що таке відмінність?
50. Назвіть види протиріч.
51. Що таке заперечення?
52. Суть метафізичного заперечення.
53. Суть діалектичного заперечення.
54. Приведіть приклади функціонування закону взаємного переходу кількісних і якісних змін.
55. Приведіть приклад функціонування закону єдності і боротьби протилежностей.
56. Приведіть приклади функціонування закону заперечення заперечення.
57. Дайте визначення поняття категорії.
58. Які бувають категорії?
59. Класифікація категорій.
60. Специфіка філософських категорій.
61. У чому відмінність між філософськими категоріями і категоріями інших наук (математики, фізики, біології, хімії та ін.)?
62. Структура діалектики.
63. Що таке об'єктивна діалектика?
64. Що таке суб'єктивна діалектика?
65. Що таке метод?
66. Які бувають методи?
67. Специфіка філософських методів.
68. Суть діалектичного методу.
69. Суть метафізичного методу.
70. Суть діалектичного способу мислення.
71. Суть метафізичного способу мислення.
72. Альтернатива діалектики.
73. Суть релятивізму.
74. Суть софістики.
75. Суть догматизму.
76. Суть еkleктики.
77. Класифікуйте різні типи зв'язків реального світу.
78. Що фіксують універсальні зв'язки буття?
79. Що фіксують структурні зв'язки буття?
80. Що фіксують зв'язки детермінації?
81. Що таке зміст?
82. Що таке форма?
83. Що таке формалізм?
84. Діалектика форми і змісту.
85. Дайте визначення одиничного.

86. Дайте визначення загального.
87. Дайте визначення особливого.
88. Діалектика одиничного і загального.
89. У чому суть полеміки між реалістами і номіналістами?
90. Що таке сутність?
91. Що таке явище?
92. Діалектика категорій сутність і явище.
93. Як І. Кант вирішував відношення сутності і явища?
94. Що таке причина?
95. Що таке наслідок?
96. Що таке умови?
97. Що таке привід?
98. Діалектика причини і наслідку.
99. Суть детермінізму.
100. Суть індетермінізму.
101. Детермінізм і його альтернатива.
102. Дайте визначення категорії необхідність.
103. Дайте визначення категорії випадковість.
104. Що таке неминучість?
105. У чому відмінність необхідності від неминучості?
106. Діалектика необхідності та випадковості.
107. Що таке дійсність?
108. Що таке можливість?
109. Які бувають можливості?
110. Реальна можливість та її альтернатива.
111. Чим відрізняються абстрактні та конкретні можливості?
112. Діалектика дійсності та можливості.

Семинар. Філософська концепція людини (Самостійне опрацювання)

Мета: формувати у студентів усвідомлення специфічності людського буття як перебування у надприродному просторі – суспільстві, виробити розуміння поняття культури та людської історії.

План

1. Проблема людини в історії філософії. Суттєві ознаки людини.
2. Діяльність як основа людського буття. Структура людської діяльності.
3. Антропосоціогенез. Єдність природного і соціального в людині.
4. Проблема смерті та безсмертя людини у філософському світогляді.
5. Людина, індивід, індивідуальність, особистість.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: людина, індивід, індивідуальність, особистість, антропосоціогенез, філогенез, антропоцентризм, антропологізм, філософська антропологія, діяльність, праця, практика, пасивна техніка, активна техніка, гуманізм.

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Чим відрізняється філософське пізнання людини від пізнання людини іншими науками?
2. Які форми буття характеризують існування людини?
3. Яка із форм буття людини є первинною?
4. Яка із форм буття людини є визначальною?
5. Як вирішується у філософії проблема співвідношення біологічного і

- соціального?
6. Суть теорії соціал-дарвінізму?
 7. Суть соціологізаторських концепцій людини.
 8. Як визначав людину Аристотель?
 9. Назвіть суттєві ознаки людини.
 10. Назвіть визначальний чинник у процесі становлення людини.
 11. Що являється виразником сутнісних сил людини?
 12. Дайте визначення поняттю праця.
 13. Еволюція знарядь праці.
 14. Що таке «пасивна техніка»?
 15. Що таке «активна техніка»?
 16. У чому істотна відмінність людини від тварини?
 17. Що таке перша сигнальна система?
 18. Що таке друга сигнальна система?
 19. Коли історично виникає мова?
 20. Як О. Потебня визначав мову?
 21. Чи є мова виключно біологічною особливістю звукового апарату людини?
 22. У чому відмінність мови людини від «мови» тварини?
 23. Чи мислять тварини?
 24. Як мислять аборигени, первісні люди?
 25. Як мислять діти?
 26. Як здійснювалась еволюція мислення у людини?
 27. У чому відмінність мислення тварин від людей?
 28. У яких двох формах існує мислення?
 29. Приведіть приклади творчого характеру мислення людини.
 30. Чи можна стимулювати творчу активність мислення людини?
 31. Які Вам відомі (із власного досвіду чи історичні) приклади способів активізації творчого процесу мислення?
 32. У чому специфіка східного та західного шляхів людського буття у світі?
 33. Що визначає тип культури і тип філософування?
 34. Проблема людини в історії філософії.
 35. Античне трактування людини.
 36. Середньовічне трактування людини.
 37. У чому відмінність у розумінні людини в Античності та Середньовіччі?
 38. Які зміни відбулися, стосовно трактування людини, в епоху Відродження?
 39. Що таке антропоцентризм?
 40. Що таке пантеїзм?
 41. Що таке гуманізм?
 42. Трактування людини у Новому часі.
 43. Що таке механіцизм?
 44. Філософська рефлексія людини у німецькій класичній філософії.
 45. Основні проблеми людини у філософії І. Канта.
 46. Основні проблеми людини у філософії Й. Фіхте.
 47. Основні проблеми людини у філософії Г. Гегеля.
 48. Л. Фейєрбах про людину.
 49. Марксистське трактування людини.
 50. Філософські проблеми людини у фрейдизмі.
 51. Філософські проблеми людини у неофрейдизмі.
 52. Філософські проблеми людини в екзистенціалізмі.
 53. Філософські проблеми людини у філософії Ф. Ніцше.

Семинар № 6. Суспільство як об'єкт філософської рефлексії (2 год.)

План

1. Суспільство як специфічне матеріальне утворення. Суспільне буття.
2. Сутність діалектико-матеріалістичного розуміння суспільства. К.Маркс про суспільно-економічні формації.
3. Суспільне виробництво, його структура, і роль у суспільстві.
4. Формаційний та цивілізаційний підходи у визначенні періодизації історії суспільства.
5. Соціальна структура суспільства.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: суспільство, цивілізація, суспільне буття, суспільне виробництво, матеріальне виробництво, духовне виробництво, спосіб виробництва, виробничі відносини, продуктивні сили, суспільно-економічна формація, базис, надбудова, класи, страти, соціальна стратифікація, соціальна мобільність.

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Чим виступає суспільство по відношенню до людини?
2. Дайте визначення суспільства.
3. Матеріалістичний підхід до розуміння суспільства.
4. Ідеалістичний підхід до розуміння суспільства.
5. К. Маркс про суспільство.
6. Що таке матеріальні фактори суспільства?
7. Що таке ідеальні фактори суспільства?
8. Що нового вніс К. Маркс в історіографію?
9. Суть матеріалістичного розуміння історії.
10. Як вирішується основне питання філософії стосовно суспільства?
11. Дайте визначення категорії суспільне буття.
12. Дайте визначення категорії суспільна свідомість.
13. Що являється основним фактором існування і розвитку суспільства?
14. Що таке суспільне виробництво?
15. Структура суспільного виробництва.
16. Суть матеріального виробництва.
17. Суть духовного виробництва.
18. Що таке спосіб виробництва?
19. Структура способу виробництва.
20. Дайте визначення продуктивних сил.
21. Дайте визначення виробничих відносин.
22. Структура продуктивних сил.
23. Структура виробничих відносин.
24. Який характер носять виробничі відносини?
25. Які типи виробничих відносин існували в історії людства?
26. Від чого залежить і що є визначальним у поділі виробничих відносин на історичні типи?
27. Який соціологічний закон сформулював К. Маркс?
28. Суть основного соціологічного закону.
29. Який із елементів способу виробництва являється визначальним, провідним?
30. Що необхідно, щоб гармонійно функціонувало виробництво?
31. Коли у суспільстві виникає соціальне напруження?

32. Як може вирішуватися соціальне напруження?
33. Специфіка суспільних законів.
34. Специфіка законів природи.
35. Характер суспільних законів.
36. У чому принципова відмінність суспільних законів і законів природи?
37. Ідеалістичне трактування суспільних законів.
38. Матеріалістичне трактування суспільних законів.
39. Поняття суспільно-економічної формації.
40. Чим характеризується суспільно-економічна формація?
41. Що виражає суспільно-економічна формація?
42. Що визначає тип суспільно-економічної формації?
43. Основні структурні елементи суспільно-економічної формації.
44. Хто автор теорії про суспільно-економічну формацію?
45. Які відомі історичні типи суспільно-економічних формацій.
46. Що таке базис?
47. Що таке надбудова?
48. Для чого існує надбудова?
49. Структура надбудови.
50. У чому діалектичний зв'язок базису і надбудови?
51. Суть формаційного підходу до періодизації історії людства.
52. Суть цивілізаційного підходу до періодизації історії людства.
53. Які типи цивілізації виділяють Д. Белл і О. Тоффлер?
54. Суть традиційного (аграрного) типу цивілізації.
55. Суть індустріального (техногенного) типу цивілізації.
56. Суть постіндустріального (інформаційного) типу цивілізації.
57. Соціальна структура суспільства.
58. Ленінська концепція соціальної структури суспільства.
59. Дайте визначення класів.
60. Суть теорії стратифікації.
61. Суть теорії соціальної мобільності.
62. Назвіть елементи соціальної структури суспільства.
63. Що визначає соціальну структуру суспільства?
64. Що являється рушійною силою суспільства?
65. Хто являється суб'єктом історичного процесу?
66. Дайте визначення категорії фаталізм.
67. Дайте визначення категорії волюнтаризм.
68. Суспільний прогрес, шляхи досягнення.
69. Критерії суспільного прогресу.
70. І. Франко про суспільний прогрес.
71. Основні сфери життєдіяльності суспільства.

Семінар № 7. Пізнання та проблема істини у філософії (2 год.)

Мета: закріпити та поглибити теоретичний лекційний матеріал та сформувані у студентів розуміння основних гносеологічних понять і категорій, а також структури пізнавального процесу, поняття істини.

План

1. Проблема пізнання в історії філософії.
2. Основні принципи пізнання.
3. Гносеологічні корені агностицизму.
4. Структура пізнання.

5. Об'єкт і суб'єкт пізнання.
6. Проблема істини у теорії пізнання.
7. Практика як специфічно людський спосіб освоєння світу.
8. Специфіка, рівні, форми і методи наукового пізнання.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: гносеологія, гностицизм, агностицизм, метод, методологія, істина, об'єктивна істина, абсолютна істина, відносна істина, конкретна істина, заблудження, об'єкт пізнання, суб'єкт пізнання, практика, діяльність, праця, опредметнення, розпредметнення.

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Основне питання філософії, гносеологічна сторона.
2. Проблема пізнання в історії філософії.
3. Вирішення гносеологічної проблематики античними філософами.
4. Вирішення гносеологічної проблематики у Середньовіччі.
5. Вирішення гносеологічної проблематики в епоху Відродження.
6. Вирішення гносеологічної проблематики філософами Нового часу.
7. Гносеологічна проблематика в німецькій класичній філософії.
8. Марксистська концепція пізнання та проблема істини.
9. Вирішення гносеологічної проблематики у сучасній зарубіжній філософії.
10. Матеріалістичний підхід у вирішенні гносеологічної проблематики.
11. Ідеалістичний підхід у вирішенні гносеологічної проблематики.
12. Гностицизм.
13. Агностицизм.
14. Гносеологічні корені агностицизму.
15. Який характер має людське пізнання?
16. Чи може бути гностик ідеалістом?
17. Чи може бути гностик матеріалістом?
18. Чи може бути агностик ідеалістом?
19. Чи може бути агностик матеріалістом?
20. Чи може бути агностик дуалістом?
21. У чому докорінна відмінність між гностиками ідеалістами і гностиками матеріалістами?
22. Що являється джерелом пізнання у матеріалістів?
23. Що являється джерелом пізнання в ідеалістів?
24. Що таке пізнання?
25. У чому принципова відмінність у розумінні процесу пізнання як відображення дійсності домарксистським матеріалізмом та сучасною матеріалістичною теорією пізнання?
26. Специфіка трактування процесу пізнання в домарксистській матеріалістичній філософії.
27. «Коперніканський переворот», здійснений І. Кантом у гносеології.
28. У чому полягає марксистський розвиток теорії пізнання?
29. У чому полягає суспільно-історичний характер процесу пізнання?
30. Чи можна визначити діалектику як теорію пізнання (гносеологію)?
31. Дайте визначення категорії пізнання.
32. Дайте визначення категорії гносеологія (теорія пізнання).
33. Визначте основні принципи сучасної матеріалістичної гносеології.
34. Суть принципу пізнаваності.
35. Суть принципу об'єктивності.

36. Суть принципу активного творчого відображення.
37. Суть принципу діалектики.
38. Суть принципу практики.
39. Суть принципу історизму.
40. Суть принципу конкретності істини.
41. Охарактеризуйте рівні пізнання.
42. Форми пізнання чуттєвого рівня.
43. Форми пізнання раціонального рівня.
44. Дайте визначення категорії поняття.
45. Дайте визначення категорії судження.
46. Дайте визначення категорії умовивід.
47. Назвіть основні види умовиводів.
48. Специфіка раціонального пізнання.
49. Діалектика чуттєвого і раціонального пізнання.
50. Що таке інтуїція.
51. Основні характеристики інтуїції.
52. Суб'єкт пізнання.
53. Чи може суспільство бути суб'єктом пізнання?
54. Чи може людина бути суб'єктом пізнання?
55. Суспільство являється об'єктом чи суб'єктом пізнання?
56. Людина являється об'єктом чи суб'єктом пізнання?
57. Об'єкт пізнання.
58. Чи можуть бути об'єктом пізнання ідеальні об'єкти, суб'єктивна реальність?
59. Діалектика об'єкта і суб'єкта пізнання.
60. Що являється результатом процесу пізнання?
61. Що таке гносеологічний образ?
62. Чому пізнавальний (гносеологічний) образ не може вийти за рамки суб'єктивності?
63. Як Аристотель визначив істину?
64. Об'єктивна істина (визначення).
65. Абсолютна істина (визначення).
66. Відносна істина (визначення).
67. Діалектико-матеріалістичне визначення істини.
68. Як Гегель трактував істину?
69. Що таке заблудження?
70. Що являється основою пізнання?
71. Що являється рушійною силою пізнання?
72. Що являється метою пізнання?
73. Що являється критерієм пізнання?
74. Що таке практика?
75. Що таке діяльність?
76. Що таке праця?
77. Функції практики.
78. Структура практики.
79. Дайте визначення категорії опредметнення.
80. Дайте визначення категорії розпредметнення.

Семінар. Філософське осмислення природи (Самостійне опрацювання)

Мета: сформувати у студентів гуманне відношення до природи, розкрити взаємодію природи, людини і суспільства, розкрити значення природи для розвитку суспільства.

План

1. Природа і природна основа людського буття.
2. Проблема взаємодії людини з природою в історії філософії.
3. Географічне середовище та його роль у житті суспільства.
4. Філософський аспект проблем взаємодії «людина – природа» в умовах сьогодення.
5. Сучасні екологічні проблеми і філософське розуміння їх вирішення.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: природа, географічне середовище, географічний детермінізм, геополітика, мальтузіанство, ноосфера.

Самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики

1. Що являється передумовою розвитку суспільства?
2. Що являється умовою розвитку суспільства?
3. Дайте визначення природи.
4. Що означає природа у широкому значенні?
5. Що означає природа у вузькому значенні?
6. Чим обумовлюється єдність суспільства і природи?
7. Як роздвоюється історія природи?
8. Які основні історичні тенденції взаємодії природи і суспільства?
9. Як трактувалась природа у філософії древніх мислителів?
10. Як трактувалась природа в епоху Середньовіччя?
11. Як трактувалась природа в епоху Відродження?
12. Як трактувалась природа у філософії Нового часу?
13. Як трактувалась природа в німецькій класичній філософії?
14. Як трактувалась природа у марксизмі?
15. Як трактувалась природа в українській філософії?
16. Вчення В. Вернадського про природу.
17. Суть концепції ноосфери.
18. Суть мальтузіанства.
19. Чи відіграє географічне середовище провідну роль у житті суспільства?
20. Дайте визначення категорії географічне середовище.
21. Суть географічного детермінізму.
22. Що таке геополітика.
23. Від чого змінюється географічне середовище?
24. Роль географічного середовища у житті суспільства.
25. Які сучасні держави використовують геополітичну доктрину?
26. Чи має Україна геополітичні проблеми (обґрунтуйте)?

САМОСТІЙНА РОБОТА

Основне завдання навчального процесу у вищому навчальному закладі – навчити студентів працювати і поповнювати свої знання самостійно. Студенти повинні не тільки засвоїти відповідну навчальну програму, а й набути навички самостійної роботи.

Самостійна робота передбачає пошук і опрацювання студентом додаткової інформації для обговорення теоретичних питань, що виносяться на семінарські заняття та підготовку до модульних контрольних робіт, а також до підсумкового іспиту. Обов'язковим елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни «Філософія» є самостійна робота студентів з вітчизняною і зарубіжною літературою.

Самостійна робота з першоджерелами

Вимоги до роботи «Аналіз філософського тексту».

1. Вступ .

- 1.1. Точна вказівка автора, назви тексту та вихідних даних (книга, сайт і т. д.).
- 1.2. Стисла довідка про автора тексту: дати життя, освіта, творчий шлях, внесок в історію філософської думки.
- 1.3. Стисла довідка про текст: історія створення, місце і час видання, роль даної роботи у творчості філософа та її місце в історії філософії.
2. Аналіз тексту.
 - 2.1. Формальна характеристика: структура (композиція), стиль, мова і т.п.
 - 2.2. Змістовна характеристика: тема роботи, основні проблеми, засоби їх вирішення, аргументація, тощо.
 - 2.3. Коментар фрагмента тексту: виконується у вільній формі, включає: обґрунтування вибору фрагменту, вказівку мети і методу коментаря, змістовний висновок.
(При роботі над коментарем можна (і бажано) користуватися критичною літературою.)
Головна вимога - чітка вказівка авторства конкретного висновку.
3. Філософська позиція автора та її альтернативи
 - 3.1. Формулювання філософської позиції (онтологічної, гносеологічної, аксіологічної й т. ін.) автора, як дана позиція подана в тексті.
 - 3.2. Приведіть приклади альтернативних філософських позицій з історії філософії.

Методологія організації самостійної та індивідуальної роботи за кредитно-модульною технологією передбачає переорієнтацію із лекційно-інформативної на **індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму** та на організацію самоосвіти студента. За таких умов викладач має стати каталізатором навчання, генератором ідей, забезпечити професійну самореалізацію особистості та формування її кваліфікаційного рівня.

За навчальним планом час самостійної та індивідуальної роботи регламентується і становить 2/3 загального обсягу трудомісткості навчання.

Основні види самостійної роботи, на які повинні звертати увагу студенти:

вивчення (повторення) лекційного матеріалу;

опрацювання рекомендованої літератури;

підготовка до семінарських занять;

підготовка до дискусій та інших, пропонованих викладачем, завдань;

самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики;

підготовка до поточного та підсумкового контролю.

укладання глосарію з основних понять, що використовуються у винесених на розгляд тем навчальної дисципліни. Для цього необхідно:

розібратися в сутності запропонованих категорій, понять, термінів;

підготуватися до дискусії в аудиторії щодо розуміння вивченого матеріалу;

у разі наявності декількох тлумачень кожного терміну, обґрунтувати, якої саме інтерпретації дотримується студент і чому, а також обґрунтувати, з чим студент не може погодитись;

за умови, що значення якогось терміну є незрозумілим, зафіксувати запитання, а під час дискусії в аудиторії за запропонованими темами винести їх на обговорення або проконсультуватися з викладачем. Для укладання глосарію використовувати надійні освітні джерела, наприклад, філософські словники, філософські енциклопедичні словники.

Форми самостійної роботи студентів: виконання домашніх завдань; опрацювання філософських джерел; робота у комп'ютерних мережах (використання матеріалів дистанційного навчання, хрестоматій з філософії на сайті бібліотеки ПНУ, електронної пошти); складання глосарію; оцінювання професійних ситуацій; підготовка конспекту лекцій і семінарських завдань при відпрацюванні пропущених тем.

Розподіл годин для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

Змістовий модуль I. Історія філософії		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Філософія та її роль у житті	4	5
2	Філософія стародавнього світу	3	5
3	Філософія Середньовіччя	3	5
4	Західноєвропейська філософія Відродження і Нового часу	5	7
5	Німецька класична філософія	5	7
6	Зарубіжна філософія XIX – XXI ст.ст.	5	7
7	Українська філософія	5	5
	Всього за змістовим модулем I	30	41
Змістовий модуль II. Теорія філософії			
1	Онтологія як вчення про буття	4	6
2	Свідомість, її походження, сутність	4	5
3	Діалектика як вчення про розвиток та взаємозв'язок. Принципи, закони та категорії діалектики	6	9
4	Філософська концепція людини	4	5
5	Суспільство як об'єкт філософської рефлексії	5	5
6	Пізнання та проблема істини у філософії	4	6
7	Філософське осмислення природи	3	5
	Всього за змістовим модулем II	30	41
	Разом кількість годин	60	82

Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота виступає як спосіб індивідуалізації програмного курсу. Індивідуальне навчально-дослідне завдання – це форма організації навчального процесу, яка має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Індивідуальні завдання виконують студенти самостійно під керівництвом науково-педагогічних працівників. У тих випадках, коли завдання мають комплексний характер, до їх виконання можуть залучатися кілька студентів, зокрема ті, які навчаються на різних факультетах і спеціальностях.

Індивідуальна робота студентів передбачає найрізноманітніші форми відповідно до інтелектуальних здібностей та уподобань студентів. Найпростіші з них – індивідуальні бесіди, консультації з невстигаючими студентами. Більш складні форми індивідуальної роботи – написання есе, наукових робіт, навчально-дослідні та науково-дослідні завдання, та статей, підготовка виступів на наукових конференціях тощо. Типовою формою індивідуальної роботи встигаючого (середнього) студента є реферативне дослідження або мультимедійна презентація з його обов'язковим захистом на тематичному семінарському занятті, в структурі якого зазначений даний вид робіт. Активна і результативна індивідуальна робота передбачає можливість альтернативних форм заміщення аудиторно-семінарських занять з обов'язковою плановою звітністю про результати її виконання.

Відповідно до Положення про порядок організації навчального процесу та оцінювання успішності студентів на філософському факультеті Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника від 12.10.2010 року індивідуальні

завдання студентів з дисципліни «Філософія» включають:

- підготовка мультимедійної презентації та її захист (тема презентації обирається студентом за уподобанням або з списку запропонованого викладачем);
- написання есе за вузько-спеціальною проблематикою;
- бібліографічний опис наукових публікацій за тематикою навчальної дисципліни;
- складання анотацій;
- реферативні дослідження.
- написання наукових робіт, навчально-дослідного завдання, тез на конференцію тощо.

Тематика індивідуальних завдань щорічно оновлюється і затверджується на засіданні кафедри філософії, соціології та релігієзнавства.

Структура індивідуального навчально-дослідного чи наукового-дослідного завдання:

- вступ: актуальність, мета, завдання роботи, об'єкт, предмет дослідження, ступінь розробки теми;
- теоретичне обґрунтування – виклад базових теоретичних положень, законів, принципів, алгоритмів тощо, на основі яких виконується завдання;
- методи - вказуються і коротко характеризуються;
- основні результати роботи – подаються результати, схеми, малюнки, моделі, описи, систематизована реферативна інформація та її аналіз;
- висновки;
- список використаної літератури.

Завдання для індивідуальної роботи (реферативні дослідження, мультимедійні презентації №1)

Підготуйте **мультимедійну презентацію** на тему Сучасна зарубіжна філософія. Для оцінки «відмінно» необхідно визначити актуальність теми (зв'язок з сучасністю), мету, завдання, візуалізований (таблиці, схеми, картинки, фотографії філософів, визначення основних понять тощо) виклад основного матеріалу, висновок. Обсяг презентації не менше 20 сторінок. Обов'язково на титульній сторінці вказати тему, прізвище, курс, групу, спеціальність. Завдання має бути автентичне, самостійно виконане. При запозичуванні матеріалів з Інтернету, завдання не зараховується або оцінюється незадовільно. Тему презентації обираєте у відповідності до порядкового номера вашого прізвища у журнальному списку. При відправці мультимедійної презентації обов'язково підпишіть файл (ПІБ, група, назва презентації). Презентації не повинні повторюватися. Якщо буде дві однакових презентації, то зараховується та робота, яка була перша відправлена викладачу на перевірку.

Теми мультимедійних презентацій для СОГ-31:

1. Специфіка і сутність раціоналізму та ірраціоналізму як основних течій сучасної філософії.
2. Філософія А. Бергсона.
3. Філософія А. Шопенгауера.

4. Екзистенціалізм А. Камю.
5. Екзистенціалізм М. Гайдеггера.
6. Екзистенціалізм Х. Ортеги.
7. Філософська антропологія М. Шелера.
8. Філософія персоналізму.
9. Філософія неофрейдизм.
10. Філософські погляди Е. Фромма.
11. Франкфуртська школа: основні ідеї.
12. Філософія Ю. Габермаса.
13. Прагматизм Ч. Пірса.
14. Прагматизм Д. Дьюї
15. Філософія позитивізму.
16. Філософія постпозитивізму.
17. Основні проблеми махізму (Е. Мах, Р. Авенаріус)
18. Релігійна філософія Заходу кінця ХІХ – поч. ХХ ст.
19. Неотомізм (Е. Жільсон, Ж.Марітен, Р. Гвардіані, Д. Фон Гільдебранд).

Теми мультимедійних презентацій для СОГ-32:

1. Порівняльна характеристика модернізму і постмодернізму.
2. Філософське осмислення особливостей постмодернізму.
3. Постмодерністська соціальна теорія.
4. Принцип реконструкції у постмодернізмі.
5. Філософія М. Фуко.
6. Філософія Ж. Дельоза та Ф. Гваттарі.
7. Загальна характеристика сцієнтистських напрямків у зарубіжній філософії.
8. Антисцієнтистська традиція у сучасній зарубіжній філософії.
9. Теорії постіндустріального суспільства.
10. Теорії інформаційного суспільства.
11. Філософія Ф. Ніцше.
12. Екзистенціалізм С. К'єркегора.
13. Екзистенціалізм Ж.-П. Сартра.
14. Екзистенціалізм Г. Марселя.
15. Філософська антропологія А. Гелена.
16. Філософія фрейдизму.
17. Аналітична філософія К. Юнга.
18. Філософія М. Горкгайма.
19. Філософія Т. Адорно.
20. Філософія прагматизму.

Теми мультимедійних презентацій для СОГ(з)-31:

1. Прагматизм У. Джеймса.
2. Філософські погляди Е. Гуссерля.
3. Філософія О. Конта.

4. Філософія неопозитивізму.
5. Філософія емпіріокритицизму.
6. Християнський еволюціонізм П. Тейяра де Шардена.
7. Неопротестантизм (Е. Трельч, А. Харнак, П. Тілліх, Р. Бультман).
8. Х. Гадамер – основоположник герменевтики.
9. Провідні тенденції розвитку світової філософії на межі тисячоліть.
10. Філософія структуралізму.
11. Постмодерн у політичній та суспільній свідомості.
12. Філософія Ж. Бодрійяра.
13. Основні парадигми філософського мислення у ХІХ – ХХІ ст.
14. Смыслові орієнтації некласичної філософії.
15. Філософія глобалізму.
16. Філософія Ф. Фукуями.
17. Концепція «конфлікту цивілізацій» С. Хантінгтона.
18. Теорії індустріального суспільства.
19. Філософія Г. Маркузе.
20. Філософія прагматизму.

2. Складіть філософський кросворд для індивідуального завдання. Обсяг кросворду по 20 слів по горизонталі і 20 по вертикалі. Обов'язково має бути кросвордна сітка (чиста і заповнена), запитання і зразу відповідь в дужках або іншим шрифтом (напівжирним, курсивом чи підкреслено). Робота повинна бути відправлена одним файлом. Не забудьте підписати кросворди (ІПБ та групу).

ПЕРЕЛІК ТВОРІВ ДЛЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ №2 ФІЛОСОФІВ, ЯКІ Є ЗНАКОВИМИ:

1. **БАУМАН З.** ИНДИВИДУАЛИЗИРОВАННОЕ ОБЩЕСТВО
2. **БЕРДЯЕВ Н.А.** ЧЕЛОВЕК И МАШИНА
3. **БОДРИЙЯРД Ж.** ОБЩЕСТВО ПОТРЕБЛЕНИЯ
4. **ВЫШЕСЛАВЦЕВ Б. П.** Кризис индустриальной культуры перерождение ради процветания
5. **Замятин** Мы (антиутопия)
6. **ЗИНОВЬЕ А.** ГЛОБАЛЬНЫЙ ЧЕЛОВЕЙНИК (антиутопия)
7. **ИЛЬЕНКОВ Э. В.** Что такое личность. Откуда берется ум (<http://www.bellabs.ru/Books/Person/Um-2.html>)
8. **ИЛЬЕНКОВ Э.В.** Становление личности: к итогам научного эксперимента (Журн. Коммунист № 2, 1977 г. С. 68–79)
9. **КАКУ МИТИО** ФИЗИКА БУДУЩЕГО (є укр. мовою КАЙКУ МІЧІО Фізика майбутнього)
10. **КУТЫРЕВ В.** ЧЕЛОВЕЧЕСКОЕ И ИНОЕ: БОРЬБА МИРОВ
11. **КУТЫРЕВ В.** ВРЕМЯ MORTIDO (потяг до смерті. Виберіть розділ, наприклад, ФИЛОСОФИЯ ТРАНСГУМАНИЗМА, УНОСИМЫЕ ПРОГРЕССОМ)
12. **ЛАТУР БРУНО** Дайте мне лабораторию, и я переверну весь мир
13. **МАРКУЗЕ Г.** ОДНОМЕРНЫЙ ЧЕЛОВЕК
14. **МЭМФОРД Л.** МИФ МАШИНЫ
15. **МЭМФОРД Л.** ТЕХНИКА И ПРИРОДА ЧЕЛОВЕКА
16. **ОРТЕГА-И-ГАСSET Х.** РАЗМЫШЛЕНИЯ О ТЕХНИКЕ

17. **ОРТЕГА-И-ГАССЕТ** ВОССТАНИЕ МАСС
18. **ОРУЭЛ ДЖ.** «1984» (антиутопия)
19. **ТОФФЛЕР Э.** ТРЕТЬЯ ВОЛНА
20. **ТОФФЛЕР Э.** ФУТУРОШОК
21. **ФРОММ Э.** РЕВОЛЮЦИЯ НАДЕЖДЫ
22. **ФРОММ Э.** ИМЕТЬ ИЛИ БЫТЬ?
23. **ФРОММ Э.** ДУША ЧЕЛОВЕКА
24. **ФУКУЯМА Ф.** ВЕЛИКИЙ РАЗРЫВ. ЧЕЛОВЕЧЕСКАЯ ПРИРОДА И ВОСПРОИЗВОДСТВО СОЦИАЛЬНОГО ПОРЯДКА (1999)
25. **ФУКУЯМА Ф.** НАШЕ ПОСТЧЕЛОВЕЧЕСКОЕ БУДУЩЕЕ. ПОСЛЕДСТВИЯ БИОТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ
26. **ХАБЕРМАС Ю.** БУДУЩЕЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ПРИРОДЫ
27. **ХАБЕРМАС Ю.** ТЕХНИКА И НАУКА КАК «ИДЕОЛОГИЯ»
28. **ХАЙДЕГГЕР М.** ВОПРОС О ТЕХНИКЕ
29. **ХАКСЛИ О.** О ДИВНЫЙ, НОВЫЙ МИР! (антиутопия)
30. **ЧИРКОВ Ю.** ДАРВИН В МИРЕ МАШИН
31. **ШПЕНГЛЕР О.** ЧЕЛОВЕК И ТЕХНИКА
32. **ЭЛЛЮЛЬ Ж.** ДРУГАЯ РЕВОЛЮЦИЯ
33. **ЭЛЛЮЛЬ Ж.** ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЙ БЛЕФ
34. **ЮНГЕР Ф.Г.** СОВЕРШЕНСТВО ТЕХНИКИ
35. **ЯСПЕРС К.** СМЫСЛ И НАЗНАЧЕНИЕ ИСТОРИИ

Індивідуальна робота для студентів, що проявляють підвищений інтерес до вивчення філософії

№	Перелік тем індивідуальної роботи	Форма роботи	Заміщення аудиторної роботи	Кількість балів	Час звітності
1.	Дискусія філософії, міфу, релігії та мистецтва	Есе	—	5	За інд. графіком
2.	Якби нірвана говорила	Есе	—	5	За інд. графіком
3.	«To be or not to be» і проблема „Схід-Захід”	Есе	—	5	За інд. графіком
4.	Як, чому і з чого виник світ?	Есе	—	5	За інд. графіком
5.	Діалог європейської філософії про першопочаток світу	Есе	—	5	За інд. графіком
6.	Ім'я моє Мудрість, а прізвище – ? (проблема визначення філософії)	Наукова розвідка, есе	семінар I модуля	5	За інд. графіком
7.	Кордоцентризм – «живий» чи штучний?	Наукова розвідка стаття, есе	З.М.1.	5	За інд. графіком
8.	Доповідь людського буття на засіданні усіх космічних сил	Есе	—	5	За інд. графіком

9.	Розмова свідомості та несвідомого	Есе	–	5	За інд. графіком
10.	Пізнання світу людиною – свобода чи необхідність?	Есе	–	5	За інд. графіком
11.	Діалектиці наснилось четверте тисячоліття	Есе	–	5	За інд. графіком
12.	Історія потрапила в матрицю і зрозуміла своє призначення	Есе	–	5	За інд. графіком

ПРОГРАМОВИЙ МАТЕРІАЛ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

Тема 1. Філософія та її роль у житті суспільства

Мета: розкрити специфіку філософії, її предмет, функції та роль у житті суспільства, суть основних понять філософії.

Зміст. Специфіка філософського освоєння дійсності. Предмет філософії та його розвиток. Основні теми філософських роздумів: світ і людина, сутність і зміст людського існування. Основне питання філософії. Головні напрями у філософії. Функції філософії: світоглядна, гносеологічна, онтологічна, методологічна, аксіологічна, прагматична, критична та ін. Філософія і світогляд. Світогляд і світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння. Історичні типи світогляду: міф, релігія, науковий світогляд, філософський світогляд. Філософські методи: діалектика і метафізика.

Тема 2. Філософія стародавнього світу

Мета: розкрити багатогранність античної філософії, її спрямованість, дати загальну характеристику.

Зміст. Культурно-історичні передумови виникнення філософії. Спільність генези філософії у Стародавній Індії, Китаї та Греції. Специфіка філософії Сходу та Заходу. Парадигмальний аналіз. Своєрідність філософії Стародавньої Греції: досократівський період, класичний сократівський період, елліністична доба. Вчення про буття (Мілетська школа). Вчення про рух (Елейська школа). Людина як міра всіх речей (Протагор). Сократівський переворот у філософії (самопізнання). Людина як мікрокосм, атомізм Демокріта. Платон: вчення про ідеї та про ідеальну державу. Космоцентризм та антропоцентризм грецької філософії. Софісти. Становлення грецької діалектики. Арістотель як систематизатор античної філософії. Елліністична доба у старогрецькій філософії: епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм. Занепад античної філософії. Історичне значення філософських концепцій античної доби.

Тема 3. Філософія Середньовіччя

Мета: дати загальну характеристику середньовічної філософії, розкрити специфіку середньовічної онтології, гносеології та антропології.

Зміст. Розвиток релігійної філософії: основні риси середньовічної філософії. Теоцентризм як головна особливість філософського знання епохи Середньовіччя. Основні періоди розвитку середньовічної філософії: апологетика (Квінт Тертуліан), патристика (Августин Блаженний), схоластика (Тома Аквінський). Суперечка про природу універсалій: реалізм і номіналізм. Проблема відношення розуму та віри. Вчення Томи Аквінського про єдність душі й тіла, про двоїстість істини, про співвідношення релігії, філософії й науки.

Тема 4. Західноєвропейська філософія Відродження і Нового часу

Мета: дати загальну характеристику філософії епохи Відродження та Нового часу, розкрити основні проблеми над якими працювали філософи.

Зміст. Гуманістичний та антропоцентричний характер філософії епохи Відродження. Діалектика і натурфілософія Відродження (Микола Кузанський, Джордано Бруно). Особливості пантеїзму М.Кузанського та Дж. Бруно. Геоцентризм та геліоцентризм.

Передумови формування філософії Нового часу. Наукова революція XVII ст. (І. Ньютон) і проблема методу пізнання у філософії (Ф. Бекон, Р. Декарт). Емпіризм, раціоналізм, сенсуалізм. Створення механістично-матеріалістичної картини світу. Поняття субстанції у філософії Б. Спінози. Монадологія Г. Лейбніца. Проблема людини у філософії Просвітництва (Монтеск'є, Вольтер, Руссо).

Тема 5. Німецька класична філософія

Мета: розкрити основні положення філософських систем представників німецької класичної філософії, вказати на позитивні сторони та обмеженість німецької класичної філософії.

Зміст. Головні особливості німецької класичної філософії. Місце німецької класичної філософії в історії філософської думки. Філософські погляди І. Канта та характеристика основних періодів розвитку його вчення. Філософська система Й. Фіхте. Суб'єктивна діалектика. Філософія тотожності Ф. Шеллінга. Г. Гегель, його філософська система і метод. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха. Філософія марксизму.

Тема 6. Зарубіжна філософія XIX–XXI ст.ст.

Мета: розкрити причини радикальної зміни філософського мислення у новітньому часі, пошуку нових сфер предметного дослідження у сучасній філософії, розкрити сутність основних напрямків у сучасній зарубіжній філософії.

Зміст. Плюралізм течій сучасної філософії. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії. Захист і оновлення класичних філософських традицій: неокантіанство (О.Лібман, Г.Коген), неогегельянство (Б. Кроче, Ж. Іпполіт, Дж. Ройс), неотомізм (Ю. Бохенський, Ж. Мартін, Т. Де Шарден). Еволюція релігійної філософії. Проблема раціональної та ірраціональної філософії. Ірраціоналістична філософія: «філософія життя» (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, А. Бергсон), філософські проблеми психоаналізу (З. Фрейд, Е. Фромм), екзистенційна філософія та її різновиди (С. К'єркегор, М. Гайдеггер, А. Камю, Ж.-П. Сартр, К. Ясперс). Життя і смерть, філософія абсурду, сенс існування, проблема свободи. Проблема знання і мови у філософії. Герменевтика (Г. Гадамер, П. Ріккерт, Т. Кун). Позитивізм, неопозитивізм (емпіріокритицизм), постпозитивізм.

Тема 7. Українська філософія

Мета: висвітлити зародження, розвиток та специфіку української філософії, дати характеристику вчень найбільш впливових українських філософів.

Зміст. Становлення й розвиток світогляду давніх слов'ян: давньослов'янська міфологія, запровадження християнства. Становлення філософії українського духу в Києво-Могилянській академії. Г. Сковорода – фундатор філософії українського кордоцентризму. Концепція «двох натур» та «трьох світів». «Філософія серця». Вчення про сродну працю. Український романтизм Кирило-Мефодієвського товариства. Академічна філософія (С. Гогоцький, П. Юркевич, В. Лесевич О. Новицький та ін.). Соціально-філософські погляди М. Драгоманова, І. Франка. Філософія періоду відродження українського духовного життя (В. Винниченко, М. Грушевський, В. Зінковецький та ін.). Філософські ідеї в Україні кінця XIX – поч. XX ст. (В. Вернадський, О. Потебня). Філософія національної самобутності (Д. Донцов, В. Липинський І. Лисяк-Рудницький, Д. Чижевський та ін.). Філософія української діаспори.

Змістовий модуль II. Теорія філософії

Тема 8. Онтологія як вчення про буття

Мета: розкрити філософський зміст проблеми буття, охарактеризувати основні форми буття, специфіку людського та суспільного буття.

Зміст. Філософський зміст проблеми буття. Основні форми буття. Буття людини як

фундаментальна проблема філософії. Суспільне та індивідуальне буття. Буття речей, процесів, станів природи. Матерія і свідомість. Атрибути матерії. Основні форми існування матерії. Простір і час. Рух як спосіб існування матерії. Основні форми руху матерії. Рух і спокій. Криза у природознавстві на рубежі XIX–XX ст.ст. Історичні визначення матерії. Новітні уявлення про матерію. Теорія відносності А. Ейнштейна. Методологічне і світоглядне значення поняття матерії для природознавства.

Тема 9. Свідомість, її походження, сутність

Мета: ознайомити з різноманітними концепціями походження свідомості, розкрити сутність свідомості, її структуру, функції.

Зміст. Духовний вимір людського буття. Філософське розуміння свідомості. Свідомість як найвища, ідеальна форма відображення світу, суб'єктивний образ об'єктивного світу. Походження свідомості. Сутність свідомості. Структура свідомості. Мислення і мова. Характеристика форм відображення. Відчуття, сприйняття, уявлення. Суспільна свідомість та її форми. Специфіка форм суспільної свідомості. Політична свідомість.

Тема 10. Діалектика як вчення про розвиток та взаємозв'язок. Принципи, закони та категорії діалектики

Мета: розкрити сутність діалектики, її структуру, альтернативи діалектики, охарактеризувати основні принципи, категорії та закони діалектики.

Зміст. Діалектика як теорія розвитку. Історія становлення діалектики. Форми діалектики. Головні принципи діалектики. Головні закони діалектики: закон єдності й боротьби протилежностей, закон взаємного переходу кількісних і якісних змін, закон заперечення заперечення. Головні категорії діалектики: одиничне, особливе, загальне; частина і ціле; елемент і система; сутність і явище; необхідність і випадковість; можливість і дійсність; причина і наслідок. Альтернатива діалектики (еклектика, догматизм, софістика, релятивізм).

Тема 11. Філософська концепція людини

Мета: розкрити сутність людини, здійснити порівняльну характеристику поглядів на людину в історії філософії, розкрити сенс людського буття.

Зміст. Людина як центральна проблема у філософії. Історико-філософські уявлення про людину. Філософський аспект проблеми походження людини. Проблема сутності та існування людини. Біологічне та соціальне у людині. Природні виміри людини. Соціальні виміри людини. Основні чинники виникнення та формування людини: праця, мова, соціум.

Тема 12. Суспільство як об'єкт філософської рефлексії

Мета: розкрити сутність формаційного та цивілізаційного підходів у визначенні періодизації історії суспільства, соціальної структури суспільства, основних сфер суспільного буття.

Зміст. Предмет та основні проблеми соціальної філософії. Специфіка соціальних законів. Фаталізм і волюнтаризм. Суспільство як саморозвиваюча та самоорганізуюча система. Історичні форми спільності людей. Основні сфери функціонування суспільства: матеріальна, духовна, соціальна, політична. Формаційний та цивілізаційний підходи у визначенні періодизації історії людства. Суспільний прогрес та його критерії. Рушійні сили та суб'єкти історичного процесу. Соціальна структура суспільства. Теорія класової боротьби. Теорія соціальної мобільності та соціальної стратифікації. Матеріальні основи розвитку суспільства. Суспільне виробництво та його структура. Діалектика продуктивних сил та виробничих відносин. Основний соціологічний закон розвитку суспільства.

Тема 13. Пізнання та проблема істини у філософії

Мета: розкрити сутність пізнавального процесу, принципи пізнавальної діяльності, гносеологічні корені агностицизму, рівні та форми пізнання.

Зміст. Гносеологія як наука про пізнання. Принципи пізнання. Агностицизм. Гносеологічні корені агностицизму. Пізнання як відображення оточуючої дійсності у свідомості. Характеристика форм відображення. Природа пізнання, основа пізнання, рушійна сила пізнання. Об'єкт і суб'єкт пізнання. Проблема істини у пізнанні. Об'єктивна істина як діалектика абсолютної та відносної істини. Конкретність істини. Критерії істини. Практика. Чуттєве пізнання та його форми. Відчуття, сприйняття, уявлення. Раціональне пізнання як результат діяльності людської свідомості. Основні форми раціонального пізнання. Поняття, судження, умовивід. Єдність чуттєвого та раціонального пізнання. Методи наукового пізнання. Філософські методи, загальнонаукові методи та спеціальні методи пізнання.

Тема 14. Філософське осмислення природи

Мета: Розкрити взаємодію природи, людини і суспільства, значення природи для розвитку суспільства.

Зміст. Історико-філософські уявлення про природу. Природа як об'єкт філософського аналізу. Визначення природи у вузькому й широкому значенні. Концепція ноосфери. Взаємодія суспільства й природи. Географічне середовище. Географічний детермінізм. Геополітика як теоретичне обґрунтування і виправдання агресивної політики держав, які намагаються розширити життєвий географічний простір за рахунок ін. держав. Екологічні проблеми. Шляхи виходу з екологічної кризи.

Програмові вимоги з курсу «Філософія»

1. Досократівський етап в старогрецькій філософії.
2. Характеристика основних періодів античної філософії.
3. Основні течії елліністичної філософії.
4. Класична доба розвитку філософської думки у стародавній Греції.
5. Філософія Платона.
6. Філософські погляди Сократа.
7. Середньовічна філософія. Загальна характеристика.
8. Особливості середньовічної філософії.
9. Основні течії середньовічної філософії.
10. Філософське вчення Томи Аквінського.
11. Філософія Нового часу. Загальна характеристика.
12. Основні напрями філософії Нового часу.
13. Філософія Нового часу. Ф. Бекон.
14. Філософія Нового часу. Р. Декарт.
15. Філософія епохи Відродження. Загальна характеристика.
16. Філософські погляди М. Кузанського і Дж. Бруно.
17. Німецька класична філософія: джерела розвитку та суттєві риси.
18. Німецька класична філософія. Філософія І. Канта.
19. Теорія пізнання І. Канта.
20. «Коперніканський переворот» І. Канта у філософії.
21. Сутність «категоричного імперативу» І. Канта.
22. Німецька класична філософія. Й. Фіхте, Ф. Шеллінг.
23. Діалектика Г. Гегеля.
24. Поняття свободи у філософії Г. Гегеля.
25. Філософська система Г. Гегеля.
26. Філософські ідеї Г. Гегеля. Загальна характеристика.
27. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.
28. Критика поглядів Л. Фейєрбаха на історію, релігію, людину.
29. Філософське вчення К. Маркса.
30. Сучасна зарубіжна філософія: основні напрями і проблеми.
31. Суттєві риси і провідні тенденції світової філософії ХХ ст.
32. Основні течії сучасної зарубіжної філософії.
33. Основні напрями європейської філософії кінця ХІХ поч. ХХ ст.
34. Некласичні течії європейської філософії кінця ХІХ – початку ХХ ст.
35. Ірраціоналізм. Загальна характеристика.

- 36.«Філософія життя». Загальна характеристика.
- 37.Екзистенційна філософія. Загальна характеристика.
- 38.Філософські проблеми психоаналізу.
- 39.Філософія позитивізму.
- 40.Основні стадії позитивістської філософії.
- 41.Еволюція релігійної філософії в ХІХ–ХХ ст.
- 42.Особливості і основні періоди розвитку української філософії.
- 43.Філософія Г. Сковороди.
- 44.Філософія П. Юркевича.
- 45.Особливості розвитку укр. філософії в ХІХ ст. Філософські ідеї членів Кирило-Мефодіївського товариства.
- 46.Філософія Києво-Могилянської академії.
- 47.Академічна філософія ХІХ ст. в Україні (С. Гогоцький, О. Новицький, В. Лесевич).
- 48.Українська філософія в кінці ХІХ – початку ХХ ст.
- 49.Філософські ідеї укр. вчених кінця ХІХ – початку ХХ ст. (В. Вернадський, М. Драгоманов, О. Потебня).
- 50.Розвиток філософської думки українськими мислителями ХХ ст. (В. Винниченко, М. Грушевський, Д. Донцов, Д. Чижевський).
- 51.Філософські погляди І. Франка.
- 52.І. Франко і марксизм.
- 53.І. Франко про пізнання та науку.
- 54.Концепція розвитку у філософії І. Франка.
- 55.І. Франко про суспільство і суспільний прогрес.
- 56.Поняття світогляду, його походження, структура, сутність, роль у житті.
- 57.Історичні типи світогляду.
- 58.Предмет філософії та його специфіка. Основне коло філософських питань.
- 59.Основне питання філософії та різноманітність підходів до його вирішення.
- 60.Дуалізм і монізм у вирішенні основного питання філософії.
- 61.Гносеологічні корені агностицизму.
- 62.Методи філософії і способи філософствування.
- 63.Функції та значення філософії.
- 64.Філософія як форма суспільної свідомості.
- 65.Місце і роль філософії в системі культури. Філософія та наука (історія, менеджмент, маркетинг, інформатика, екологія, фізика, туризм, економічні, юридичні та інші науки).
- 66.Проблема буття у філософії.
- 67.Буття та його основні форми.
- 68.Матерія як філософська категорія. Проблема матерії у філософії.
- 69.Матерія та спосіб її існування.
- 70.Основні форми руху матерії.
- 71.Форми існування матерії.
- 72.Проблеми простору і часу у філософії.
- 73.Діалектика та її принципи.
- 74.Діалектика та її альтернатива.
- 75.Основні закони діалектики.
- 76.Сутність закону єдності і боротьби протилежностей.
- 77.Сутність закону заперечення заперечення.
- 78.Сутність закону взаємного переходу кількісних і якісних змін.
- 79.Категорії діалектики. Загальна характеристика.
- 80.Філософське осмислення природи. Взаємодія суспільства і природи.
- 81.Природа і природна основа людського буття.
- 82.Сутність концепції географічного детермінізму.
- 83.Людина. Основні концепції походження людини.
- 84.Сутність людини і проблема сенсу її життя.
- 85.Сутність матеріалістичного розуміння історії.
- 86.Основне питання філософії стосовно соціальної форми руху матерії.
- 87.Продуктивні сили і виробничі відносини.
- 88.Суспільні відносини, їх типи та структура суспільства.
- 89.Основні концепції періодизації історії суспільства.
- 90.Структура суспільства. Основні сфери суспільного життя.

91. Соціальна структура суспільства.
92. Суспільний прогрес та його критерії.
93. Виникнення свідомості. Основні чинники, характеристика їх.
94. Розвиток форм відображення, їх характеристика.
95. Теорія відображення. Критика гілозоїзму.
96. Свідомість: основні характеристики, структура, сутність.
97. Основні структурні рівні свідомості.
98. Свідомість. Буденна та теоретична свідомість.
99. Суспільна свідомість та її форми.
100. Суспільна та індивідуальна свідомість, діалектика їх розвитку.
101. Суспільна свідомість, її роль і функції у суспільстві.
102. Діалектика форм суспільної свідомості.
103. Проблема пізнання у філософії.
104. Пізнання та його принципи.
105. Діалектика суб'єкта і об'єкта у пізнанні.
106. Проблема істини у філософії.
107. Діалектика абсолютної та відносної істини.
108. Пізнання. Чуттєве і раціональне пізнання та їх форми.
109. Наукове пізнання. Його рівні, форми і методи.
110. Пізнання та практика (форми, рівні, функції практики).

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Загальна система оцінювання курсу	<p>Система оцінювання знань студентів здійснюється у відповідності до Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника» від 26.11.2019 року.</p> <p>Методи усного контролю: фронтальне та індивідуальне опитування, усні заліки (при відпрацюванні пропущеного матеріалу).</p> <p>Фронтальний контроль: на питання викладача при порівняно невеликому обсязі матеріалу короткі відповіді дають багато студентів групи. Ця форма контролю дозволяє вдало поєднати перевірку з завданнями повторення і закріплення пройденого матеріалу, викликаючи підвищену активність групи. Викладач ставить питання перед усією групою, щоб в обговоренні цих питань брали участь всі студенти.</p> <p>Індивідуальний контроль: застосовується для ґрунтовного знайомства викладача із знаннями, уміннями і навичками окремих студентів, що для відповіді звичайно викликаються до усної доповіді із питань, які виносились на обговорення, хоча не виключається відповідь студента і з місця.</p> <p>Метод самоконтролю – самостійний пошук помилок, уміння самостійно оцінювати свої знання, визначати пріоритетні напрями власного навчального процесу, самоаналіз, усвідомлено регулювати власну навчальну діяльність, удосконалювати її, запобігати помилкам і неточностям.</p> <p>Тестова перевірка знань – завдання закритої форми із запропонованими відповідями.</p> <p>Для контролю за самостійною та індивідуальною роботою студентам необхідно виконати і здати в електронній формі 2 мультимедійні презентації і захистити їх на семінарі, а також скласти філософський кросворд.</p>
Вимоги до письмової роботи	<p>За час вивчення дисципліни з метою діагностування знань, студентам необхідно написати три контрольні роботи у формі тестових завдань. Тестові завдання оцінюються в 50 бальній системі з використанням понижуючого коефіцієнта вагомості 10. Наприклад, робота оцінена на 41 бал, застосовуємо коефіцієнт 10 і маємо – 4,1 бал. При написанні контрольної роботи забороняється користуватися допоміжними джерелами (підручниками, конспектами, шпаргалками, мобільними телефонами тощо).</p>

Семінарські заняття	Усна відповідь оцінюється – максимально 5 балів. Самостійна робота (оцінюється конспект підготовки до семінарських занять та філософський глосарій) – 5 балів. Тестові завдання оцінюються в 50 бальній системі з використанням понижуючого коефіцієнта вагомості 10. Індивідуальна робота – 5 балів мультимедійні презентації з обов'язковим захистом та 5 балів за кросворд. У підсумку визначається середній бал успішності студента, який множиться на коефіцієнт вагомості 20 (5 x 20 = 100 балів).
Умови допуску до підсумкового контролю	Форма підсумкового контролю – залік. За умови успішного виконання всіх видів робіт та відсутності пропусків, студент отримує залік на основі оцінок за знання предмету.

6. 1. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Усне опитування, контрольна робота, тестове опитування, експрес-опитування по термінах, контроль за виконанням самостійної роботи, оцінювання виконання практичних робіт та індивідуальних завдань, залік.

6.2. ВИДИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Система оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни «Філософія» включає поточний, модульний та семестровий контроль знань.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, семінарських та індивідуальних занять і має на меті перевірку знань студентів з окремих тем навчальної дисципліни та рівня їх підготовленості до виконання конкретної роботи. Оцінки виставляються в національній шкалі («відмінно» - 5, «добре» - 4, «задовільно» - 3, «незадовільно» - 2) в академічному журналі групи.

Модульний контроль проводиться (виставляється) на підставі оцінювання результатів знань студентів після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля.

Завданням модульного контролю є перевірка розуміння та засвоєння певного матеріалу (теми), вироблення навичок аналізувати, порівнювати, синтезувати, вирішувати конкретні ситуативні задачі, самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислювати зміст даної частини дисципліни, уміння усно чи письмово подати певний матеріал. Форми модульного контролю та система оцінювання рівня знань та вмінь студентів визначається кафедрою. Для зручного обрахування середнього балу за семестр, при тестовому контролі, який оцінюється у 50-ти бальній системі, використовується понижуючий коефіцієнт 10. Наприклад, студент набрав 37 балів за тести із застосуванням понижуючого коефіцієнта у журналі буде стояти оцінка 3,7. Якщо використовується оцінювання за 100-ю шкалою, то понижуючий коефіцієнт становитиме 20.

Семестровий (підсумковий) контроль проводиться у формі заліку. Фома семестрового контролю визначається навчальним планом.

Залік – форма підсумкового контролю знань, що полягає в оцінюванні засвоєння студентом навчального матеріалу з навчальної дисципліни і складається із зданих залікових змістових модулів, індивідуальних робіт, виконання тестових завдань, ситуаційних робіт, опрацювання завдань робочих зошитів (конспектів) тематичних рефератів, семінарських завдань, опрацювання визначеної літератури чи інших джерел, передбачених робочою навчальною програмою дисципліни.

6.3. ПОТОЧНИЙ ТА МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на семінарських заняттях, своєчасність виконання індивідуальних завдань та самостійної роботи, рівень знань, продемонстрований у відповідях та виступах, активність при обговоренні питань, результати виконання та захисту індивідуальних завдань, експрес контроль, тестовий контроль тощо. За рішенням кафедри студентам, які брали участь у науково-дослідній роботі (участь у конференції, студентських наукових гуртках та проблемних групах, підготовці публікацій), а також були учасниками олімпіад, конкурсів тощо, можуть присуджуватись додаткові бали (бонуси).

6.4. ОРГАНІЗАЦІЯ СЕМЕСТРОВОГО (ПІДСУМКОВОГО) КОНТРОЛЮ

Семестровий контроль у формі заліку передбачає, що підсумкова оцінка (у стобальній школі) з навчальної дисципліни визначається як сума оцінок за поточний контроль знань та результатів складання змістових модулів.

Підсумкова залікова оцінка розраховується та виставляється на останньому семінарському занятті. При семестровому контролі з навчальної дисципліни «Філософія» у вигляді заліку до залікової відомості виставляється підсумкова оцінка за стобальною, національною («зараховано», «незараховано») шкалами та шкалою ECTS.

Шкала оцінювання навчальної дисципліни при складанні заліку:

Університетська шкала	Оцінка ЄКТС	Оцінка на національною шкалою
90–100	A	зараховано
80–89	B	
70–79	C	
60–69	D	
50–59	E	
26–49	FX	незараховано
0–25	F	

7. ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика курсу спрямована на виконання поставленої мети та завдань. Вона ґрунтується на принципах взаємоповаги, доброзичливості, академічній доброчесності, відповідальності, комунікації для формування фахових компетентностей та духовного збагачення, інтелектуального розвитку, формування світоглядно-методологічної парадигми, здійснення філософського осмислення актуальних проблем сучасності, усвідомлення свого місця і ролі у суспільстві, визначення ціннісних орієнтирів особистої та соціальної активності громадянина, розуміння проблеми людського буття і насамперед питання, хто є людина, як їй жити, на що орієнтуватися в нових умовах, як долати різні перешкоди до майбутнього.

Академічна доброчесність. Очікується, що студенти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначається Положенням про запобігання та виявлення плагіату у ДВНЗ

«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
<https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>.

Відвідування занять. Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають лекції і семінарські заняття курсу. Пропуски семінарських занять відпрацьовуються в обов'язковому порядку. Студент зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття впродовж двох тижнів з дня пропуску заняття.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Необхідна література у паперовому форматі для вивчення нормативної дисципліни «Філософія» є у бібліотеці ПНУ. Крім того, можна скористатися електронною бібліотекою ПНУ, де розміщені підручники, статті та першоджерела в електронному форматі.

1. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. – К.: Генеза, 1996.
2. Андрущенко В. П., Волович В. І., Горлач М. І., Головченко Г. Т., Губерський Л. В. Філософія: Підручник. – Х.: Консум, 2000.
3. Арутюнов В. Х., Демченко М. М., Йосипенко С. Л., Кабика І. С., Круш О. О. Філософія: Навчально-метод. Посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: Київський економічний університет, 1999.
4. Бичко І. В., Бойченко І. В., Табачковський В. Г. та ін. Філософія. Підручник. – К., 2001.
5. Бойченко І. В. Філософія історії: Підручник для студ. вищих навч. закладів. – К.: Знання, 2000.
6. Возняк С. М., Голянич М. Ю., Москаленко Ю. М. Філософська думка України: імена та ідеї. – Івано-Франківськ, 2003.
7. Воронкова В. Г. Філософія: навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 464 с.
8. Горський В. С. Історія української філософії: Курс лекцій: Навч. посібник для студ. вузів. – К.: Наукова думка, 1997.
9. Зарубіжна філософія ХХ ст. К., 1993.
10. Кондзьолка В. В. Філософія і її історія. – Львів, 1996.
11. Надольний І. Ф. Філософія: Навч. посіб. – К.: Вікар, 2004.
12. Петрушенко В. Л. Філософія. – Львів, 2001.

Довідкова література:

1. Історія філософії. Словник / за заг. ред. В. І. Ярошовця. – 2-ге вид., перероб. – К.: Знання України, 2012 – 1087 с.
2. Петрушенко В. Тлумачний словник основних філософських термінів / В. Петрушенко – Львів: Вид-во Національного у-ту «Львівська політехніка», 209. – 264 с.
3. Соціальна філософія. Короткий енциклопедичний словник / упор. В. П. Андрущенко, М. І. Горлач, В. Л. Чуйко. – К.-Харків: Рубікон, 1997. – 396 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / наук. ред. Л. В. Озадровська, Н. П. Поліщук. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
5. Філософія: ідеї, ідеології, персоналії: Ілюстративний енциклопедичний довідник / укладач Ю. В. Омельченко. – К.: Ракша М. О., 2009. – 294 с.

6. Філософія. Словник-довідник: Навчальний посібник. – К.: Дельта, 2006. – 160 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.koob.ru/philosophy/>
2. http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php
3. <http://platonanet.org.ua/>
4. http://www.twirpx.com/files/humanitarian/phylosofy/sources/yaspers_k/
5. http://www.twirpx.com/files/humanitarian/phylosofy/reading_books/
6. http://occ.pyramidin.com/index_alf.htm
7. <http://www.psylib.ukrweb.net/books/levit01/txt114.htm>
8. <http://bankknig.com/chelovek/144287-dux-i-realnost.html>
9. Асмус В.Ф. Античная философия. / В.Ф. Асмус [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.koob.ru/asmus/>
10. Буслинський В.А., Скрипка П.І., Алексеєв В.Ю. ін.. Філософія: Навч. посібник для студ. і аспірантів вищ. навч. закладів [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://books.br.com.ua/themes/341/380>
11. Історія української філософії : Навчальний посібник / Русин М. Ю., Огородник І. В. та ін. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/00000000/filosofiya/istoriya_filosofskoyi_dumki_v_ukrayini_-_ogorodnik_iv
12. Пашук А. І. Нариси з історії філософії середніх віків: Підруч. для студ. вищ. навч. закл[Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://studentlib.net/index.php?page=0-21-57>
13. Татаркевич В. Античная и средневековая философия. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.padabum.com/d.php?id=13673>
14. Філософія: конспект лекцій : Збірник праць. Філософія: конспект лекцій : Збірник праць : Збірник праць / Колектив авторів [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-book204.html>
15. Філософія: конспект лекцій : Навчальний посібник [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-book-65.html>
16. Філософія: Підручник. // Андрущенко В.П., Волович В.І., Горлач М.І., Головченко Г.Т., Губерський Л.В., Єфімець О.П., Кремень В.Г. Підберезський М.К., Рибалко В.К. / За ред. проф. М.І. Горлача, проф. В.Г. Кременя, проф. В.К. Рибалка. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://books.br.com.ua/themes/341/345>
17. Філософія: Підручник / Бичко І. В., Бойченко І. В., Табачковський В. Г. та ін. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://books.br.com.ua/themes/341/347>
10. Філософія. Петрушенко В.Л. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://shron1.chtyvo.org.ua/Petrushenko_Viktor/Filosofiaa_Kurs_lektsii.pdf

Викладач к.п.н., доцент _____ Терешкун О.Ф.